

Ole Hallesby – SZEMÉLYISÉGTÍPUSOK

A TEMPERAMENTUM

Az egész természet Isten nagyságát és teremtő hatalmának ragyogását tükrözi. Az élet, úgy, ahogy van: Isten tükre. A legegyszerűbb életformák is olyasvalamit lepleznek le Isten nagyságából, amit egyetlen élettelen tárgy sem képes kifejezni. Az élet a legnagyobb rejtvény, amelyet még egyetlen ember sem oldott meg, jóllehet a nagy szellemek minden korban ezen fáradoztak. Az élet Istenről vall, a kikutathatatlan, felfoghatatlan Istenről. Minden életnek a forrása Isten életében van, s így Isten életének felfoghatatlan titka áttérjed minden élőre, egészen a legegyszerűbb fajtáig.

Az élet rejtélyes természetéhez tartozik az a törekvés, hogy minden élőnek sajátos jelleget adjon. Jóllehet az egyszerű életformák esetében csak nehezen tudjuk a megkülönböztető sajátosságokat felismerni, ezeket mégis ugyanúgy jellemzi az egyéniesedés folyamata, mint a magasabb rendű teremtményeket.

Az élet változatosságra való törekvésének bámulatos példáját láthatjuk például a fa leveleiben. Nincs két egyforma levél. Azt is tudjuk, hogy nincs a világon két ember, akinek azonos ujjlenyomata lenne. Ezért lehet az ujjlenyomatot olyan személy azonosítására felhasználni, aki titokban szeretne maradni.

Beláthatjuk, hogy minél egyszerűbb egy élőlény, annál kevesebb a lehetőség az egyedi különbségekre. Megfordítva, minél komplikáltabb az élőlény, annál több lehetőség van az egyedi jelleg kialakulására. Így például két kutyánál sokkal több megkülönböztető sajátosságot találunk, mint két szúnyognál.

Ha meggondoljuk, hogy az ember az a teremtmény, amelynek az egyéni különbségekre a legtöbb lehetősége van, megérthetjük, hogy az ember élete a legteljesebb. Ez az élet három különböző területén is kifejezésre jut: a testi, a lelki és a szellemi területen.

Ez azt jelenti, hogy az emberi élet minden területén található személyes különbségek. A testi különbségek különösen feltűnőek. Vajon sok ezer ember között van-e két teljesen azonos? Még két teljesen egyforma ikertestvér sincsen –, bár az ikrek néha meglepően hasonlítanak egymásra.

Lelki téren sokkal nagyobbak az egyéni különbségek lehetőségei, mert a lélek élete még a test életénél is gazdagabb. Az a terület, amelyet most meg akarunk vizsgálni: a temperamentum – pontosan az egyik olyan lelki alkotóelem, amely befolyásolja személyiségünk alakulását.

Annak érdekében, hogy megfontolásainknak szélesebb alapot adjunk, először fel kell sorolnunk néhány olyan tényezőt, amelyek hozzájárulnak a személy egyéni sajátosságainak kialakulásához.

Itt említjük a faji jellegzetességeket. A legtöbb fajnak igen feltűnőek a megkülönböztető jegyei. Felismerhetünk tipikusan szellemi, lelki és testi ismertetőjegyeket. A faji jellemzők nagyon erőteljesek, és még faji keveredések esetén is érvényesülnek.

Különbségeket találhatunk a lakóhely és a nemzetiség tekintetében is. Jóllehet ezek nem mutatkoznak olyan erősen, mint a faji sajátosságok, mégis hozzájárulnak ahhoz, hogy minden népnek sajátos jelleget adjanak. Gondoljunk például arra, hogy olyan közeli rokon népek között is vannak eltérések, mint a norvégok, a svédok és a dánok, vagy a hollandok és a németek, illetve az észak-németek és a dél-németek.

Itt van azután a nemek közötti különbség, amely kipuhtíthatatlan, hiszen faji és nemzeti különbség nélkül mindenkire vonatkozik. A nemek különbözősége jelentősebb, mint ahogy azt a mostani generáció tudomásul veszi. Ha ezt a különbséget nem veszik figyelembe, az emberi élet veszít különleges gazdagságából. Meg kell jegyeznünk, hogy egészségtelen sok nőnek az az igyekezete, hogy amennyire csak lehet, a férfiakhoz tegye magát hasonlóvá. Még veszélyesebb, ha ugyanakkor fellép a férfiak hajlama az elnőiesedésre.

Végül ne felejtjük el a korosztályokat. Az életkor minden emberre kifejti hatását, és nincs tekintettel fajra, nemre, nemzetiségre; azonban nem hagy olyan maradandó nyomot az egyén életében, mint a többi felsorolt variációs tényező. Az életkorral változnak a személyre jellemző vonások. Ha ugyanannak a személynek négy egymás mellé helyezett fényképét tanulmányozzuk, amelyek egy-, tizenöt-, negyven- és nyolcvan éves korban készültek,

félreérthetetlen képet kapunk a változásokról, melyek az évek során végbementek.

A jellegzetes különbözőségek sorában helyet kapnak a különböző temperamentumok is.

A temperamentumot a szellem és a lélek határozza meg, és testileg jut kifejezésre. A lélek hatása ugyanis mindig a testre irányul, és ezen keresztül jut érvényre. A temperamentum így a test megjelenésében, mozgásában jut kifejezésre, de különösen az ember arcán, azokban a vonásokban, melyeket az öröm, a fájdalom, a remény vagy a rezignáció véstek rá.

Az a sajátos jelleg, amely a lélekből ered, és amelyet temperamentumnak nevezünk, velünk született. Ez azt jelenti, hogy temperamentumunk már bennünk volt, még mielőtt az öntudatunk és az akaratunk működni kezdett volna, és egész életünk során tudatunktól független marad. Az bizonyos, hogy értelemmel és akarral temperamentumunk befolyásolható, és ezt meg is kell tennünk. A temperamentum azonban mélyebben lakik, mint a tudat. Ez abból is látható, hogy temperamentumunk akkor mutatkozik meg a legvilágosabban, amikor tudatunk és akaratunk a legkevésbé ellenőrzi magatartásunkat.

A temperamentum tehát létünknek abban a részében gyökerezik, amelyet öntudatlannak vagy tudatalattinak nevezünk. Ez az a terület, ahová intellektusunkkal nem tudunk behatolni, és amely felett az akarat csak igen korlátozott ellenőrzést fejt ki. Ez az oka annak, hogy a temperamentum oly fontos szerepet játszik szellemi és lelki életünkben. A tudatalattiból elárasztja, és szüntelenül befolyásolja tudatos életünket oly módon, hogy arra ösztönös erővel és szívóssággal hatást gyakorol. A temperamentumnak nincs szüksége a gondolkodás vagy az akarat ösztönzésére. Automatikusan működik, és szüntelenül rákényszeríti magát a lélek életére. Nincs olyan tudatos vagy öntudatlan szellemi tevékenység, amely ne állna bizonyos mértékig a temperamentum befolyása alatt.

Olyan ez, mint a forrásvíz, amely színét és ásványi tartalmát a föld mély rétegeiből hozza magával. Ugyanabból a forrásból mindig azonos természetű víz folyik. Rajtunk múlik, hogy hasznosítjuk-e vagy nem, mire használjuk, és hogy úgy használjuk-e, amilyen, vagy valamiképpen javítani akarunk rajta.

Bár a temperamentum a tudatalattiban gyökerezik, elkerülhetetlenül befolyást gyakorol tudatos életünkre, indulatainkra, értelmünkre és akaratunkra. Jól meg kell fontolnunk, milyen utakat válasszunk, ha tudatos erőfeszítéssel temperamentumunk ellenében akarunk hatni, vagy ha erre kényszerülünk, nem is szólva arról, ha megpróbálunk elmenekülni előle.

Már itt megjegyezhetjük, hogy senki sem menekülhet saját temperamentumától, ezzel még csak ne is kísérletezzünk. Mint ahogyan egy normális ember nem születik nemiség nélkül, ugyanúgy temperamentum nélkül sem jön a világra. Ez az ösztönös erő adja lelki és testi életünknek azt a jellegét, amely bennünket, mint típust többé-kevésbé életünk első órájától az utolsóig meghatároz.

Ezt az igazságot nem szabad úgy értenünk, mintha egy ember temperamentumának bármi köze lenne a jelleméhez. Éppoly kevés köze van az erkölcshöz is. Egészen más dolog azonban az a megállapítás, hogy temperamentumunk az értelem és az akarat segítségével a jó vagy a rossz szolgálatába állítható. Ennek véghezvitelét akarjuk most megvizsgálni.

A temperamentum a lelki élet működésével van összefüggésben: megérinti a lélek egyik billentyűjét vagy húrját, és azt rezgésbe hozza. Ezen kívül meghatározza a tempót is, amely a lélek és a test természetes ritmusát szabályozza. Mindkettő – a rezgés és a ritmus – attól függ, hogyan hozza a temperamentum életünk különböző elemeit – érzéseinket, értelmünket, akaratunkat – egymással összefüggésbe, vagy másként kifejezve: hogyan játszik ezen a hangszeren. Ahogy a nagy zeneműveket kevés hangjegy segítségével, csupán ezek egymáshoz való viszonyának változtatásával komponálják, ugyanúgy a különböző temperamentumok a lélek különböző alaphangjaiból állnak össze, amelyek végtelen sok variációban hozhatók összefüggésbe egymással.

A „temperamentum” szó eléggé ismert; többé-kevésbé mindannyian tudjuk, mit jelent. Mégis, mielőtt a különböző temperamentumokat egyenként pontosabb vizsgálat alá vetnénk, nézzük meg közelebbről magát a szót:

A temperamentum szó latin eredetű, és „helyes keverék”-et jelent, a mi esetünkben a testnedvek keverékét. Ez arra a régi orvosi elképzelésre utal, amely szerint a test négyféle folyadékot, nedvet tartalmaz: nevezetesen vért (sanguis), sárga epét (cholus), fekete epét (melancholus) és nyálat vagy nyákot (phlegma). Úgy vélték, hogy az

emberek temperamentumbeli különbségei ezeknek a nedveknek a különböző keverékétől függenek. A temperamentumokat négy típusra osztották attól függően, hogy a négy nedv melyike van túlsúlyban. Ennek megfelelően nevezték el a temperamentumokat is:

- szangvinikus: vérmes, meleg, eleven;
- melankolikus: sötét, komor;
- kolerikus: forró, heves;
- flegmatikus: hűvös, lassú, lomha.

Ez a felfogás természetesen már régen elégtelennek bizonyult. Nem hisszük, hogy a temperamentumok a testnedvektől, vagy testünk bármely más részétől függnének. A megnevezések azonban megmaradtak, és így a négy típus is.

Most már csak az a kérdés, hogy valójában mire gondolunk, amikor a temperamentumról és a különböző temperamentumokról beszélünk?

Egyesek így válaszolnának: „Temperamentumon a lélek veleszületett alkatát értjük, amely attól függ, hogy a három életem melyike uralkodik a többi felett”. Ez a meghatározás az egyéniségek hármass felosztásán alapul: impulzív megfontolt, akaraterős.

Tulajdonképpen nincs nyomós érv az előbbi meghatározással szemben. Szakít a temperamentumokkal kapcsolatos hagyományos tannal, ugyanakkor a megszokott kifejezésekhez valami idegenszerűt illeszt. Szakít a négy típus klasszikus megjelölésével, és helyette hármass felosztást vezet be.

A temperamentum szokásos definíciója másképpen hangzik. Figyelembe veszi ugyan a három „életem” – érzelem, intellektus (értelem) és akarat – számos lehetséges kombinációját és keverékét, mégis ha a temperamentumról van szó, valójában nem ennek a három lehetőségnek egymáshoz való viszonyára gondolunk.

Mások úgy vélekednek, hogy a temperamentumkülönbségek attól függenek, hogyan reagál valaki a környezetéből nyert benyomásokra. A „reagál” kifejezés szó szerint visszahatást, „válasz-cselekvést” jelent. A pszichológia területén a reakció azt a lelki aktivitást, cselekvést jelenti, amelyet egy külső befolyás vagy inger kivált. Ez így azt jelenti: a temperamentum tulajdonképpen a lélek válasza környezetére.

Ez a rendkívül közvetlen válasz abból indul ki, hogy igen könnyen megfigyelhető és megérthető, mi módon szólítja meg a környezet az érzést, az intellektust és az akaratot.

Eszerint a különböző temperamentumokat a szellemnek és a léleknek azokból a különböző válaszaiból és cselekedeteiből ismerjük fel, amelyeket a környezet vált ki. Vajon az érzelem, az értelem, vagy az akarat-e az, amely elsőként és a legerősebben készlet a cselekvésre? Vajon ezek közül az erők közül kettő az, amelyik különösen erős befolyást gyakorol a harmadik kárára? Vagy talán mind a három egyenlő erővel reagál?

Mielőtt a különböző temperamentumok vizsgálatában tovább mennénk, egy előzetes megállapítást kell tennünk: A temperamentumfajták mennyisége egyáltalán nem mérhető. Az életben sohasem fogjuk pontosan úgy fellelni őket, mint ahogy itt leírjuk. Minden személyben a temperamentumok valamilyen keveréke alakul ki, és nincs olyan egyén, aki valamelyik temperamentum „tiszta” példája lehetne.

Egyesek azt kérdezhetik: Miért írja le akkor ezt a négyet, ha az életben így soha nem fordulnak elő, ha csak a képzeletünkben léteznek? Miért nem ír le valóságos személyeket anélkül, hogy egy rendszerbe kényszerítene őket?

A válasz így hangzik: Minden gondolkodás abból áll, hogy egyes jelenségeket vele rokon jelenségek csoportjaiba soroljunk; ezeket a csoportokat nevezzük koncepcióknak vagy fogalmaknak. A „kő” szó gyűjtőfogalma alá besoroljuk az összes követ anélkül, hogy különbséget tennénk színük, alakjuk, nagyságuk, súlyuk, keménységük vagy értékük között. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy az ún. általános értelemben vett kő nem létezik. Egy koncepcióról, fogalomról van tehát szó, amely csak a képzeletünkben létezik.

Az ilyen koncepcióknak vagy elképzeléseknek mégis nagy a jelentőségük. Hozzásegítik az embert a dolgok átfogó meglátásához és – egy koncepción alapuló besorolás révén – a mindennapi életben szerzett végtelenül sokrétű benyomásnak és ezek összefüggéseinek megértéséhez. Fontoljuk csak meg egy pillanatra, hogy mi lenne akkor, ha nem lennének ilyen általános, kifejezéseink, mint ember, állat, fa, kő, víz, ló, kutya, tehén, macska... Ugyanígy érthető és hasznos számunkra, ha a személyiség sokrétű vonásait specifikus fogalmak körébe gyűjtjük, és ezeket a négy temperamentum neveivel jelöljük.

Amit itt állítok, több mint csupán elmélet: gyakorlati jelentősége van. Eleve meg kell értenünk, hogy senkiben nem található meg a temperamentumnak az a szélsőséges vagy ideális formája, ahogyan itt leírjuk. Mindannyiunkban a temperamentumok kombinációi találhatóak, és senkiben sincs meg ugyanaz a kombináció. Ha például valakiről azt állítjuk, hogy szangvinikus – ezen bizonyára nem azt értjük, hogy más vonások hiányoznak belőle, hanem csak azt, hogy az ő temperamentum-keverékét a szangvinikus jelleg uralja. Pontosan ezt figyelhetjük meg a legtöbb kombináció esetében: egy uralkodó temperamentum és egy másik – vagy akár a többi három – kíséző vonásainak összjátékát. És éppen ebben rejlik a korrekció lehetősége – valódi lehetőség, ahogy azt a következőkben látni fogjuk.

I. A SZANGVINIKUS ALKAT

A „szangvinikus” szó a latin „sanguis” szóból származik, jelentése: vér. Mivel a vér az emberi test meleg folyadéka, a „szangvinikus” kifejezés a meleg, vidám, eleven temperamentumot jelöli.

A szangvinikusnak környezetével szemben erőteljes befogadó képessége van; a külső benyomások könnyen utat találnak nála az értelemhez és a szívhez. A léleknek ez a befogadóképessége azzal a ténnyel magyarázható, hogy a szangvinikus temperamentumnál az érzelmek uralkodnak. A külső benyomások az ember érzelmeit keltik fel a legkönnyebben.

Amikor a szangvinikus lát vagy hall valamit, a benyomások nem az értelmét szólítják meg a legerősebben; nem merül el megfontolásokban és mérlegelésekben, még kevésbé töprengésekben. Nem hagyja, hogy a gondolkodás feltartóztassa, reagálása eredeti és gyors.

Akarata sem mozdul meg azonnal. Tapasztalatait nem váltja át elhatározásokra vagy cselekedetekre; ennek a típusnak általában nem a tevékenység a kiemelkedő jellemvonása. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a szangvinikus nyugodt és csendes. Ellenkezőleg: aktív és nyugtalan, de aktivitása nem arra irányul, hogy környezetén úrrá legyen. Nyugtalansága sokkal inkább fogékony természetéből fakad. A külső benyomások gyorsan hatnak rá, de nem indítják arra, hogy meg is oldja azt, amivel szembetalálja magát.

Nyugtalansága a benyomások nagy rohamából keletkezik, amelyek nyitott, fogékony szellemébe hatolnak, de abból az indítékból is, hogy ezeknek a benyomásoknak kiszolgáltatassa magát. Nem viseli el, hogy elveszítsen valamit is abból, ami nem egymásután, hanem egyszerre zúdul rá. Amíg ilyen benyomások másokat cselekvésre készítenek vagy megfontolásra kényszerítenek, addig a szangvinikusban hangulatot keltenek, és nála ez a leglényegesebb.

Joggal nevezik ezért a szangvinikust vidámnak. Mint már láttuk, a szangvinikust tapasztalatai legtöbbször nem vezetik gondolkodáshoz vagy cselekvéshez; ő csak élvezi a benyomást, és az élvezethez különleges képessége van, mert minden esemény gyorsan és erőteljesen érinti meg.

Érzelmei gyorsan felébredszthetők. Elég egy napsugár, egy pillangó, egy kis virág, hogy örüljön, hogy boldoggá tegyék. Mindez abból származik, hogy a benyomások mindenféle mérlegelés és akadály nélkül áradnak be érzelmi életébe. Egyszerűen átadja magát a keltett hangulatoknak.

Mivel sok benyomás felé nyitott, érzelmei is gyorsan változnak. Gazdag, sokrétű életet él, melyben az új benyomások állandóan elnyomják a régieket, és minden hangulattörés nélkül megy át a következőbe.

A szangvinikus elfogulatlan és közvetlen; mint egy nagy gyerek, aki hangosan gondolkodik. Szavai gyorsan és könnyen áradnak. Beszédét nem akadályozzák zavaró megfontolások, de túlságosan tudatos megtervezés vagy elhatározás sem. Szabad és fesztelen. Beszéde élénk, friss, telve van melegséggel, ami gazdag, érzékeny természetéből fakad. Hallgatóit feltüzeli, bennük a magáéhoz hasonló hangulatot kelt.

Mindannyian ismerünk embereket, akik a legközönségesebb, legjelentéktelenebb dologról úgy tudnak beszélni, hogy érdeklődést ébresztenek. Figyelmesen és teljes szívvel hallgatjuk őket. Az ilyen emberekkel szívesen beszélünk. Szinte élményt nyújtanak, még ha meglehetősen lényegtelen is az, amiről szó van. Ennek az a magyarázata, hogy a szangvinikus temperamentum megnyer minket különösen szeretetreméltó, eleven magatartásával.

A szangvinikus könnyen köt barátságokat, ismeretségeket. Mesterkéletlen, spontán és vidám természete megnyitja számára az ajtókat és a szíveket. Akár otthon, akár úton, munkában vagy pihenőidőben, szárazon és vízen mindenütt nyíltszívű, beszédes, vidám és szórakoztató.

Ugye találkoztunk már vele valahol? Talán a vonaton: mi ültünk a fülkében, jellegzetesen északi természetünknek megfelelően teljes hallgatásba burkolózva, és nem mutattunk útítársaink iránt semmiféle érdeklődést. Akkor belépett ez a vidám fickó. A sok ember között, ahol oly sok benyomás rohamozta meg, nem tudott hallgatni. Beszélt, mosolygott, nevetett – és megmelegítette szívünket. Az egész fülke szemlátomást megváltozott. Egyszerűen és természetesen ültünk ott együtt, s az idő vidáman, izgalmasan telt.

Ha egy szangvinikus jelen van, nem nagyon fogunk unatkozni! Valami mindig történik vele, és ezt ő részletesen elmeséli. Gyakran meg is lep minket. Sohasem lehet előre megmondani, mi következik. Életét nem szabályok és szokások irányítják, ezért előfordulhat, hogy ki is nézik a társaságból.

Minden benyomás felé nyitott – nem csak az örvendetes és felélénkítő, hanem ugyanígy a sötét és elbátortalanító élmények felé is. Egy kis kudarc, egy kis csalódás, zaklatás vagy sértés – mennyire elcsüggesztik és kétségbe ejtik! Gondok és kellemetlenségek között vigasztalan, a könnyek mindig közel vannak hozzá.

Mégis mindezek ellenére megmarad olyannak, amilyen; változékonyak. A következő szempillantásban történhet valami kellemes vagy mulatságos – és a könnyek elapadnak. Nevetése ismét boldog és szívből jövő. Behódol a legkülönbözőbb ellentéteknek, a legsajátosabb hangulatváltozásoknak. Ilyenkor azok, akik a szangvinikus természetet nem értik, könnyen helytelen ítéletet alkothatnak felőle. De ha egyszer megismertük változékony temperamentumát, megértjük, hogy ezek a hirtelen változások impulzív természetéből erednek.

A szangvinikus meleg érzelmű ember. Természetesen ő is elveszítheti a nyugalmát, és akkor valóban haragos. Szemei villámokat szórnak, de beszélni még ekkor is tud! Ritkán fékezi magát, is véleményét azonnal kinyilvánítja, elevenen és nyomatékosan. Nála azonban semmi sem tart felettébb sokáig, még a mérge sem. Új benyomások rohamozzák meg. Azt az embert, akire haragudott, megsajnálja, és szégyellni kezdi magát. Az ügy, ami haragjának pillanatában oly fontosnak tűnt, most már jelentéktelenné látszik, és nem is érti, hogyan tudott ilyen csekélység miatt annyira keserűvé válni. Rendszerint nem tart sokáig, míg az egészet elfelejti.

A bocsánatkérésre senki sem kész előbb, mint a szangvinikus. Pszichológiailag ez az ő gyors érzelmi változásokhoz szokott típusával magyarázható. Segítségére van ezen kívül meleg, érzékeny természete is; ha bocsánatot kér, akkor ezt valóban őszinte szívvel teszi.

A szangvinikus temperamentum erősségei

A szangvinikusnak Istentől kapott képessége van arra, hogy a jelenben éljen.

Mindannyiunknak a jelenben kellene élnünk, de ezt ritkán tesszük. Egyesek a múltban élnek, ahol az emlékek teljesen igénybe veszik, mások a jövőben, ahol megfojtják őket a gondok. Mindkét magatartás megakadályoz abban, hogy valóban teljes életünk legyen, vagyis hogy a jelenben éljünk. Nem engedjük meg, hogy a jelen benyomásai hassanak ránk, és lemondunk arról, hogy most, ebben a pillanatban cselekedjünk, mielőtt a tovatűnő alkalmak elmúlnak.

Csak Isten él teljesen a jelenben, mert Ő örökkévaló. Nincs emberi szellem, amely képes lenne felfogni, mi az örökkévalóság. Legfeljebb arról mondhatunk valamit, hogy mi nem az. Azt hiszem, Isten örökkévalósága épp azzal függ össze, hogy Ő örökké a most-ban él. Isten számára az örökön-örökkévalóságot egyetlen jelenlegi most foglalja össze.

Ezt Jézus jelentette ki Istenről. Valami örökkévaló, valami időfeletti jellemzi Jézus egész életét, ezért élt Ő mindig

teljesen a jelenben. Csak el kell olvasnunk a róla szóló különböző beszámolókat, hogy lássuk, hogy mennyire belesűrűsödik egész személyisége szavaiba és tetteibe. Akár barátaihoz szólt, akár ellenségeit fedtte, mindig teljesen a jelen pillanatában élt és cselekedett.

Mi nem a jelenben élünk Talán ezért tűnik életünk annyira jelentéktelennek? Nem összpontosítjuk az energiánkat, hanem felaprózzuk. Ahelyett, hogy most élnénk és cselekednénk, részben a múlttal, részben a jövővel foglalkozunk.

A szangvinikus realista. Mindig a jelenlegi helyzet karjai közé veti magát. Ő most él.

A szangvinikus képes arra, hogy beleélje magát mások gondolataiba és érzéseibe.

Felvehőképes, együtt érző természete van. Jól tud alkalmazkodni környezetéhez. Így képes arra, hogy a társadalom minden rétegében könnyedén mozogjon. Általában szeretjük azokat az embereket, akik érdeklődnek irántunk és ügyeink iránt. Sőt, senkit sem találunk érdekesebbnek, mint aki irántunk érdeklődik

Ebben rejlik a szangvinikus ereje: teljes természetességgel helyezkedik bele embertársainak életébe és érdekeibe. Képes arra, hogy a másik emberhez őszinte melegséggel szóljon, mert az ő érzései is őszinték.

A szangvinikusnál nincs bájosabb ember. Természetes bája vonzó és mindannyiunkat meghódít. Úgy tűnik, hogy képes minden ajtót kinyitni. Mindenesetre hajlama van arra is, hogy könnyen bezárkózzon újra. Ez a hibája azonban nem kisebbíti azt a tényt, hogy megíratlan ajánlólevelet hord magánál, amely olyan lehetőségeket nyit meg előtte, amelyekért másoknak az értelem és akarat minden erejével küzdeniük kell. S ezek mégis kudarcot vallanak ott, ahol a szangvinikus bája könnyűszerrel győzelmet arat.

Nincs, akinek a természete alkalmasabb lenne arra, hogy karriert csináljon, mint az övé. Természetesen a sikeres életpálya a jellemtől is függ. A jellem azonban – mint hamarosan látni fogjuk – a szangvinikus gyengéje. Ő általában nem használja ki a nagyszerű alkalmakat, amelyeket szakadatlanul nyújt számára az élet.

A szangvinikus érzékeny és együtt érző.

Valóban elmondhatjuk róla, hogy együtt örül az örülőekkel és együtt sír a sírókkal. Méghozzá minden megerőltetés nélkül, mert ez természetes neki.

Jó dolog, ha egy boldog ember szangvinikussal találkozik. Ő nem zavarja meg a boldogságot kétkedéssel, kritikával, vagy azzal, hogy az egészét nevetségessé teszi. Minden ellentetés nélkül megosztja a pillanatnyi örömet. Mindannyian értékeljük azokat az embereket, akik nem keserítik meg örömünket, hanem ellenkezőleg: még növelik.

Ha valamilyen gondunk van, jólesik egy szangvinikus baráttal találkozni. Talán az, amit mond, nem különösen jelentős. De ki is mondhatna olyan szavakat, amelyek nyomasztó gondok között valóságos segítséget nyújtanának? A szangvinikus ezt ösztönösen megérzi. Ezért ő többet ad, mint szavakat: megéreztetni velünk együttérzését. Van-e ennél vigasztalóbb? Ő a szívével ragadja meg azt, amit mások meg sem érhetnek, bármilyen jó szándékúak vagy okosak is.

Ezért a szangvinikus természeténél fogva is alkalmas a betegápolásra. S ha ezen kívül kitartó jellemet formál magának, senki sem képes ebben felülmúlni. Ő könnyebben ellenáll a fásultságnak, mint mások – ami tapasztalt betegápolóknál gyakori.

A szangvinikusnak született hajlama van a gyerekekkel való foglalkozásra. Ő maga is bizonyos értelemben gyermek, és az is marad egész életében. A gyerekek vonzódnak hozzá, mert egyszerű és nyílt. Mindent valóságosan átél, és ha élményeiről mesél, a gyerekeknek úgy tűnik, mintha maguk is jelen lettek volna. Ezért csüngenek rajta, bárhová is megy. Gyerekekkel senki sem foglalkozik tehetségesebben, legyen az anya vagy apa, tanító vagy alkalmazott.

A szangvinikus képes a teljes élet megélésére.

Nyitott szemmel jár; többet lát, hall és észlel, mint mások. Éles szeme van a formákhoz és a színekhez, a

természethez, a művészethez, az emberekhez, az állatokhoz és a növényekhez, a nagy és a kis dolgokhoz egyaránt.

Értelme és lelke tele van folyton változó benyomásokkal. Unalomra nincs ideje. A jelenben él, és valami mindig foglalkoztatja. Boldogsága onnan származik, hogy érdeklődését a kis dolgok is lebilincselik, nemcsak a nagyok. És a mindennapi élet túlnyomó részben valóban csekélységekben áll.

A szangvinikus temperamentum gyengéi

A szangvinikus többé-kevésbé bizonytalan és felületes.

Ő ugyanis a pillanat gyermeke – ezúttal hátrányára. Annyira a jelenben él, hogy gyakran elvesznek életének összefüggései. Minden új benyomás elkergeti a mege1őzött.

Amint a pillangó virágról virágra szállong, úgy kószál benyomásokat könnyen felvevő szelleme egyik szenzációról a másikra. Mindennek addig örül, amíg az tart; ha azonban új benyomások elkergetik a régieket, akkor azokat végleg el is felejt.

Hasonló vonást mutat barátságaiban is. Kedves, szívélyes, sőt áradozó, ha egy barátal találkozik. Az ember azt gondolná, hogy nincs is neki másik, ezért önti rá egész szeretetét erre az egyre. A következő utcasarkon azonban egy másik barátal találkozik – s vele éppoly túláradoán viselkedik. Az előzött – úgy tűnik – elfelejtette. „Ha nem látom: elfelejtem” – ez a mondás valóban a szangvinikus szájába illik. Barátságaiban általában nem hűséges, nem is kitartó.

Ez azonban semmiképp nem jelenti azt, hogy túláradó magatartása színlelés volt. Így érzett ő abban a pillanatban. De ha az elmúlt, ugyanolyan túlzóan érez másvalaki vagy valami iránt. Egy pillanat alatt elfelejti „barátját”, de a következő találkozáskor ismét a régi szívélyességgel üdvözl.

Ugyanilyen állhatatlan a vonzalmaiban is. Érdeklődését gyorsan és erőteljesen irányítja különböző dolgok felé, ezekről általában nagyon közlékeny, és igyekszik másokat is megnyerni az ügy érdekében. Ezért remek agitátor, kiváló propagandista. Azonban mindig nyitott az új benyomások felé. Hamarosan felmerül benne egy új gondolat, és ez ugyanolyan erősen megragadja. Ekkor az előző gondolat iránt korábban érzett lelkesedése teljesen elszáll.

Mindannyian találkoztunk már ezzel a típussal. Szinte minden újabb találkozáskor valami új dologtól van elragadtatva. Mindig azt gondolja, hogy ezúttal valami igen jelentős dologról van szó.

A szangvinikus munkája körében is ilyen állhatatlan. Senkinek sincs annyi félig elvégzett dolga, mint neki. Fiókjában a befejezetlen munkák tömegét találhatjuk. Ha írói tevékenységet folytat, nagy számban hevernek nála a befejezetlen kéziratok. Minden munkát buzgalommal és lelkesen kezd, hamarosan azonban új terveket kovácsol, amelyek teljesen lekötik a figyelmét. A korábbi terveket ekkor elejti.

Különösen végzetes hatású ez az ingatagsága a szerelemben. Nagyon gyorsan hatások alá kerül, meleg és érzelmes természete azonnal a forrponton van. Minden más érdeket félretol. „Az egész világon nincs még egy olyan lány”, és amit ő kétten átélnek, az rendkívüli. Rendszerint azonban nem telik sok időbe, hogy örületes szerelme elmúljon. Meglát egy másik nőt, beleszeret ugyanolyan intenzíven és az előzött elejti.

Megbízhatatlan.

Ez nem azt jelenti, hogy nem lehet komolyan venni, vagy hogy álszent lenne; még kevésbé, hogy hazudik. Nem – ő nyíltszívű és jó szándékú. Állhatatlanságában és felületességében is őszinte és naiv. Szándékosság nélkül feledkezik meg mind ígéreteiről, mind kötelezettségeiről. Ígéreteket tesz jobbra és balra, és az első pillanatban szilárdan elhatározza, hogy ezeket be is tartja. De szinte azonnal el is felejt az egészet. Talán még emlékszik hébe-hóba, de az után hiúságból vagy gyengeségből kifogásokat keres, hogy bizonyítsa: ígéreteit valóban nem tudta megtartani. Elvárja, hogy a természetéért megbocsásson neki. Nem volt elég, hogy olyan élénk érdeklődést mutatott, sőt még ígéretet is tett? Nem elvárhatná, hogy jóakarátát tettek ismerjék el?

A lényeg az, hogy nem lehet megbízni benne. Soha nem tudhatjuk, hogy ígéretét megtartja-e, vagy nem. Ezért nehéz vele együtt dolgozni.

A szangvinikus gyengéi miatt messze nem lesz olyan sikeres az életben, amilyen tehetsége révén lehetne. Élete és életfeladatai valószínűleg elkopnak. Minden jó szándéka és fáradhatatlan tevékenysége ellenére sokszor viszonylag haszontalan életet él, amely csupa jó, de végehez nem vitt szándékkal telik el.

Útmutatás lelkészeknek és lelkigondozóknak

A szangvinikust könnyen befolyásolja a környezete. Nem okoz nehézséget számára, hogy mások érzéseibe vagy érdeklődésébe beleélje magát. Ha egy ilyen temperamentumú ember még nem tért meg, és valódi keresztényekkel kerül érintkezésbe, gyorsan hatásuk alá kerül. Életcéljuk és viselkedésük hamar hatással lesz rá, s készségesen beleilleszkedik a keresztény környezetbe. Nem jelent számára nehézséget az sem, hogy a hívők beszélgetéseiben részt vegyen. Az énekek és mindaz, ami az istentiszteletet vonzóvá teszi, őreá különösen erős érzelmi hatást gyakorol. Ezekben az alkalmakon meg nem tért állapotában is részt tud venni anélkül, hogy az álszentség vétkébe esne. Itt is nyíltsága és egyenessége érvényesül.

A szangvinikus számára könnyű a lelki ébredés. Isten Igéjéből elsősorban az érzelmet érintő részek szólítják meg: Isten szeretete az emberek iránt, a bűn szörnyű következményei és büntetése, s legfőképpen Jézus szenvedése és halála.

Az evangélizáción mélyen meghatódik. Megtérése hamar megtörténik, gyakran heves sírás kíséretében. Mint általában, most is közlékeny és nem rejti el érzelmeit. Fájdalmát rendszerint hamar ujjongó öröm váltja fel. Minden gyorsan és nehézségek nélkül megy végbe. Minden úgy zajlik, mint a köves helyre esett mag esetében (Mt 13,5-6; 20-21). Hamar kikelt, de gyorsan el is száradt, mivel nem volt gyökere.

Nagy hatású evangélizációk alkalmával során a szangvinikusok hamar „bevetik” magukat: „örömmel fogadják az Igét” – mint ahogy Jézus mondja. Boldogok, lelkesek, beszédesek. Mivel sajátos képességük van arra, hogy felkeltsék mások érdeklődését tapasztalataik iránt, bizonyágtételük hiteles és magával ragadó.

A szangvinikus megtérése mégis rendkívül nehéz. Felébredése viszonylag könnyen megy, de a döntő lépés megtétele nehéz. A Lukács 9,57-62-ben találkozunk néhány szangvinikus emberrel, akiken Krisztus megpróbál segíteni. Látjuk jó szándékú buzgalmukat, ugyanakkor a végérvényes döntéstől való félelmüket is. Az ilyeneknek Jézus abban segít, hogy döntésre kényszeríti őket. Nem sürgeti őket arra, hogy kövessék őt, de arra igen, hogy válasszanak. A szangvinikusoknak erre van szükségük, mert hajlamosak arra, hogy elegendőnek tartásák buzgalmukat Krisztus és a kereszténység iránt, s így az utolsó lépés elől kitérjenek.

Ha betegség, gondok és fájdalmak közepette találkozunk a szangvinikussal, a legnagyobb reményeket kelti bennünk arra nézve, hogy valóságos megtérésen ment át. Szorgalmasan olvassa az Igét, imádkozik, nincs más vágya, mint hogy Istenről beszélgethessen. Istenfélelmében annyi a komolyság és az erő, hogy úgy tűnik, valóságos változáson ment át. Amint azonban a helyzet javul, gyakran azt látjuk, hogy ő ugyanolyan világi személyiség maradt, mint azelőtt. A megtérés virágait könnyen kibontja – de gyümölcsök nélkül.

A szangvinikust megtérése után is különös nehézségek és veszélyek érhetik. Állhatatlansága az ő gonosz ellensége. Nem esik nehezére, hogy vallásos összejöveteleken keresztény legyen. Éneklés, zene, őszinte bizonyágtétel, megható történetek hamar előhozzák a könnyeit. Teljes szívvel és lélekkel vesz részt mindenben. De otthon, a mindennapi életben a legnagyobb nehézségei támadnak. A mindennapos kitartás neki nehezebb, mint másnak. Minthogy természeténél fogva állhatatlan és változékony, könnyen környezetének hatása alá kerül, és nehezére esik imádság és bibliaolvasás által Istennel szoros kapcsolatban maradnia. A kísértések elleni mindennapos harc meghaladja erejét. A vallásos összejövetelekről magával hozott jó szándékok a mindennapok során hamar elpárolognak.

Mindig valami újra vágyik Temperamentumának az állandó boldogsághoz változatosságra, és öröme van szüksége. Vidámsága elmúlik, ha életében eluralkodik az egyhangúság. Mert ha valaki csak az öröme él, annak állandóan új szenzációkra van szüksége. Így a szangvinikus hamar megelégedi az ismert igehirdetöt. Más akar hallgatni; az ismert módszerek elfárasztják. Ha valami újdonságról hall, azt azonnal ki is akarja próbálni.

Lelkesen kap az új tennivalók után. Ehhez azért van kedve, mert változatossággal jár. Egy baráti körben valószínűleg a legfegyelmetlenebbek közé számít, és a vezetőnek sok vesződtséget okoz. Az biztos, hogy nincs szándékában a csoport felrobbantása, mint ahogy ez a kolerikus esetében gyakori. Nem, e tekintetben

egyenes és nyílt. Mégis, ha egy ravasz kolerikus szakadást tervez, a szangvinikust gyakran eszközként használja, visszaél vele.

A szangvinikusnak a beszédhez és az igehirdetéshez rendkívüli adottsága van. Gazdag érzelmi életet él, jól és szívből beszél. Kertelés nélkül kifejezi pillanatnyi gondolatait és érzéseit, magával ragadja hallgatóit. Anélkül, hogy tudná vagy akarná, az egyik pillanatban sírásra, a másikon nevetésre fakasztja őket megható szavaival.

Hamarosan azonban tudatossá válik tálentuma. Ekkor állhatatlansága és változatosság utáni igénye túlzásokra ragadják. Megerőltető számára, hogy imádsággal, bibliolvasással, elmélkedéssel készüljön fel az igehirdetésre. Rábizsa magát a beszélőképességére, amivel – ha belejön – hallgatóit magával tudja ragadni. Azonban ilyen prédikációkkal saját magát és hallgatóit is kiszárítja.

A szangvinikus önfegyelme

Mielőtt leírnánk, milyen értelemben kell önfegyelmet gyakorolnia a szangvinikusnak a temperamentuma miatt, tekintsük át még egyszer a temperamentumot általában, hogy világosan lássuk az ilyen fegyelem szükségességét

A temperamentumot, mint emberi természetünk részét a szellemnek kell ellenőrzése alatt tartania. Sokan nem látják be ezt az igazságot. Ezek a temperamentumot megváltoztathatatlannak tekintik. Ha valaki természeténél fogva könnyen felborzolódik, úgy véli, hogy ezen nem lehet változtatni, legfeljebb utána keresztény módon bocsánatot kell kérni, és természetesen az okozott kárt megtéríteni. Ez a nézet alapjában téves. Kétségtelen, hogy a temperamentum sajátos bélyeget sűt az emberre, amely a bölcsőtől a sírig elkíséri. De tudatosan iskolázni és fegyelmezni lehet és kell.

Kövessük temperamentumunkat elfogulatlanul és örömmel, de csak addig, míg nem vezet bűnbe. Mindenütt, ahol bűnre ösztönöz, nevelésre kell fogni és meg kell fékezni ugyanúgy, mint minden más természeti impulzust.

Ahogy testünknek meg kell szentelődnie, vagyis az Úr szolgálatára oda kell szentelnünk, hogy ne egyéni elképzelés szerint a magunk hasznára vagy a magunk dicsőségére, hanem Isten dicsőségére használjuk, ugyanígy temperamentumunknak is meg kell szentelődnie. Úgy kell nevelnünk, hogy lelki életünk előmenetelére szolgáljon, Isten akarata szerint.

Ezért első feladatunk, hogy önvizsgálattal megállapítsuk, melyek temperamentumunknak azok a vonásai, amelyek keresztény életünkkel nem egyeztethetők össze. Ezután meg kell kezdeni az elszánt harcot gyengéink leküzdésére.

A hiányosságok, amelyeket egy szangvinikusnak korigálnia kell, viszonylag könnyen felismerhetők. Hibái és fogyatékoságai – saját magán kívül – mindenki más számára nyilvánvalóak. A lelki egyensúly és a józanság hiányzik belőle. Élményei folytán gyakran annyira izgatott örömeiben, hogy elveszti az egyensúlyát. Életében elvész az összefüggés és a következetesség. Senkinek sincs nagyobb szüksége az önvizsgálatra, mint a szangvinikusnak.

Tekintsünk Péterre. Az apostolok között ő a szangvinikus temperamentumú. Milyen őszintén és jó szándékkal telve feddi meg Mesterét! (Mt 16,22.) Milyen melegszívűen és komolyan ígéri, hogy Jézusban soha meg nem botránkozik! Mégis néhány órával később, háromszor egymásután megesküszik, hogy Jézust soha nem is látta.

Milyen pásztori gondoskodással megy elébe ezek után Jézus Péternek! Hogyan terelgeti őt a feltámadása utáni találkozásokor! Jézus ekkor alapos önvizsgálatra készíteti Pétert. A tagadásnak megfelelően háromszor teszi fel neki a nyomatókos kérdést: „Simon, Jónának fia, szeretsz-e engem?” (Jn 21,15-17.) Micsoda előmenetelre segíti Pétert az önvizsgálata! Ha elolvassuk első levelét, érezhetjük: ezt olyan valaki írta, aki megtanulta önmagát megfigyelni, és megtanult szent okosságban járni. Ebben a vonatkozásban különösen a levél ötödik fejezete érdekes. Az apostol, aki ezt írta, valóban józanná és éberré lett.

A szangvinikus alapvető gyengéi, amelyekre mindenekelőtt gondosan és éberrel vigyáznia kell: a megbízhatatlanság, az elnéző magatartás önmagával szemben, és a gyenge akarat. Barátságaira különös figyelmet kell fordítania. Így elkerülheti, hogy hűtlenül és fennhéjázva viselkedjék. Vigyáznia kell, hogy munkájában és egyéb kapcsolataiban emlékezzék ígéreteire, amelyeket hajlamos könnyen elfelejteni. Végül,

mielőtt egy munkához hozzálát, gondolja át a problémákat és a feladatokat, nehogy az megint félbemaradjon.

A küzdelem, amelybe ezen a téren belekezd, messze meghaladja saját erejét, mivel makacs és erőteljes természeti hajlamokkal kell szembenéznie. Csak akkor fog győzni, ha megtanulja, hogy hitben harcoljon gyengéi ellen. Ebben a harcban alighanem tapasztalni fog valamit abból a mély igazságból, amelyet Jézus komor szavai így fejeznek ki: „Ez a faj semmivel sem űzhető ki, csupán könyörgéssel és böjtöléssel.” (Mk 9,29.)

A gyenge akarat és állhatatlanság ellen mindaddig rámenős harcot kell folytatnia, míg elegendő erő össze nem gyűlt benne arra, hogy önként olyan munkát vállaljon, amely különösen alkalmas arra, hogy akaraterejét gyakorolja, és legyőzze önmagával szemben oly elnéző természetét. Még Pál is beismeri: „...megsanyargatom testemet és szolgává teszem, hogy míg másoknak prédikálok, magam valami módon méltatlanná ne legyek” (1Kor 9,27.)

Az így nevelt lélek örvendező, értékes kereszténnyé válik. Megnyerő üdeség veszi körül. Ha temperamentumának nemkívánatos vonásait legyőzte, szeretetreméltó, nyílt természetessége jobban láthatóvá lesz. Az ilyen szangvinikus otthonában felnőttek, gyermeknek egyaránt napsugaras az élete. Nyíltsága, sok eleven tapasztalata, gazdag kedélye, ragyogó és spontán humora a figyelem természetes középpontjává teszik. Ha nincs jelen, az üresség érzése lesz úrrá; ha hazaérkezik, az egész ház étellel telik meg.

Keresztény körökben értéke felbecsülhetetlen. Olyan, mint egy friss lélegzetvétel; szívélyes, őszinte, nyílt és kezdeményezésre kész. Vele együtt lenni valóságos jótétemény. Felüldíti a szomorkodókat, megleveníti a közömbösöket. A körülötte szétáradó derűs atmoszférában a nyugtalan Márta-lelkeket békéhez segíti. Ennél a napsütésnél valóban mindenki megmelegszik.

A szangvinikus született optimista. Mint keresztény, telve van reménységgel. Őre a kereszténység világos oldala van hatással. A kegyelem, a kiengesztelődés, a kereszt és a vér, a reménység és a menny megragadják érzékeny lelkületét. A keresztény élet csodálatos volta lebeg szeme előtt. Nem azt látja elsősorban, hogy miből, hanem inkább azt, hogy mi végre váltott meg minket Krisztus. A kereszténység győzelmét, jövőjét és célját látja. A szangvinikus Péter a reménység apostolává lett.

II. A MELANKOLIKUS ALKAT

A „melankolikus” szó görög eredetű. A melancholia jelentése: fekete epe. Ezt a kifejezést a sötét, nyomasztó, borús temperamentum megjelölésére használják.

Ugyanúgy, mint a szangvinikus esetében, ezt a temperamentumot is az érzelmek uralják. Amíg azonban a szangvinikus figyelmét kifelé irányítja, és nyitott az állandóan változó benyomások felé – a melankolikus antennái befelé irányulnak. Mivel önmagába forduló gondolkozása és érzése szüntelenül aktív, csak kevés benyomást enged magába, ezeket azonban gondosan megvizsgálja és alaposan elemzi. Természetesen a szangvinikus sem vesz fel benyomásokat úgy, hogy azok képzelőerejét és gondolkodását ne érintenék. Nála azonban a gondolatok, amelyek az érzelmeket kísérik, szinte automatikusan lefutnak, és ez által velük együtt változnak. Ez a magyarázata annak, hogy a szangvinikus személy gondolkodása bizonytalan, logikátlan, ugrándozó és némelykor felületes.

Amíg a szangvinikus élvezettel befogad gyakorlatilag minden egyes benyomást, amely finoman hangolt természetére hat, addig a melankolikus bizonyos mértékben válogat közöttük. Sok minden nem érdeklő, ami kívülről érkezik. Bizonyos benyomások viszont mélyen érintik és képzeletében meglevenednek. Ezek rendszerint olyanok, amelyeket önmagával hoz összefüggésbe. Mivel szomorú és borús beállítottságú, elsősorban azokat a tapasztalatokat őrzi meg emlékezetében, amelyek személyében sértik. Ezeket a benyomásokat visszaidézi, és át- meg átelelemzi. Töpreng, tépelődik rajtuk, és ápolja szomorú emlékezetüket.

A szangvinikus örül a saját temperamentumának, a melankolikus szenved miatta. A szangvinikus mindent úgy vesz, ahogy jön, és ezzel megelégszik. A melankolikus valamilyen, rendszerint fájdalmas benyomással olyannyira elfoglalja magát, hogy a derűs és bátorító dolgokkal, amiknek örülhetne, csak keveset, vagy egyáltalán nem foglalkozik. Szellemi világa nemcsak sötét, hanem szűk is.

Mindent saját énjével hoz összefüggésbe. És – hogy fokozza saját szerencsétlen természetét – erősen hajlamos az ítélkezésre és a lekicsinylésre. A szangvinikus az embereket és a körülményeket olyannak veszi, amilyenek.

Nem sokat törődik azzal, hogy azok bizonyos előfeltételeket kielégítenek-e vagy nem. A melankolikus típus élményeit összehasonlítja saját elképzelésének képével, vagyis hozzá méri saját követelményeihez. Mindent a gondolataiban hordott ideál alapján ítél meg.

Az eredmény kikerülhetetlen: a tapasztalat mindig elmarad az elképzelt kép mögött, így a melankolikus csalódik. A „tökéletes” keresése életének terhévé válik. Ez a keresés végül oda vezet, hogy élményeivel szemben egyre bosszúsabb és elutasítóbb lesz. Elégedetlenségei és csalódásai miatt gyanakvóan fogadja a mindennapi eseményeket.

Ennek az a következménye, hogy a jelen kevésbé érdekli. Nehéz és nyomasztó számára, s ezért amennyire lehet, egy álomvilágban keres menedéket. Így néha a múltban, néha a jövőben él, mert álomvilága itt a tökéletességig kibontakozhat. Ha a jövő felé fordul, légvárakat épít. A múlt felé nézve kellemes emlékeket hív gondolataiba, ezeket feldíszíti, idealizálja, és összehasonlítja a borús és unalmas jelennel.

A melankolikus temperamentum erősségei

A melankolikus természete gazdag és érzékeny.

Nemcsak finoman, hanem mélyen is érez. Ezzel magyarázható, hogy a melankolikusok között sok a nagy művész. Mindenben mély és alapos. Ebben a tulajdonságában a szangvinikus egyenes ellentéte. A felületességgel és állhatatlansággal szemben az élet minden területén ellenszenvet mutat. Amihez csak hozzáfog, azt alaposan teszi.

Mindenesetre sok dolog iránt nem érdeklődik, ezeket teljesen figyelmen kívül hagyja. Azt az ötletet vagy feladatot viszont, amit megragad, lelkiismeretesen és alaposan teljesíti. Nem meglepő tehát, hogy a melankolikusok között oly sok nagy gondolkodó és filozófus található.

A melankolikust gazdag érzelmi élete és elmélyült gondolkodása különösen képessé teszi az írói vagy tudósi alkotó és intellektuális munkára. Intuíció és értelem szerencsés kapcsolatával nagy gondolatok megragadására képes.

Ismeri saját határait.

Ebben a vonatkozásban is kifejezetten a szangvinikus temperamentum ellentéte, aki minden iránt érdeklődik, belefog számos tervbe, és ezeket aztán félbehagyja. A melankolikus nem kísérletezik mindenfélével, de ha valamibe belekezd, azt véghez is viszi.

Röviden: dicséretre méltó ellenőrzést és önfegyelmet gyakorol maga felett. Megfontolt természete távol tartja attól, hogy életét taláalomra, kedve és szeszélye szerint alakítsa.

Hűséges.

Nem köt sok barátságot, de a meglévőkhöz ragaszkodik. Ezen a téren megint sokban különbözik a szangvinikustól, aki nyíltszívű kedvességével mindenütt barátokra talál. A melankolikus lénye gyakran inkább taszító. Pesszimizmusával, érzékenységével és önhittségével sokakat elkerget magától. De hűséges marad azokhoz az emberekhez, akik őt szeretik, s akik iránt vonzalmat érez.

Amíg a szangvinikus minden új benyomás eltéríti, úgyhogy régi barátait könnyen elfelejti, a melankolikus lelke mélyen ápolja barátságait. Az elválások a barátságokat még fontosabbá teszik számára.

Barátságaiban van valami megható. Tény, hogy ezekkel meglehetősen gyámoltalanul bánik. Töprengő természete megnehezíti számára érzelmeinek kimutatását. Ezért ezt gyakran el is mulasztja, vagy teljesen szokatlan formában teszi. Emellett van valami megkapó, megható gyöngédség az ő gyámoltalanságában, mert mindig többet érez, mint amennyit mondani vagy kifejezni képes!

Megbízható.

Ígéreteit és kötelezettségeit nem felejt el könnyen. Természetesen nem is tesz olyan könnyen ígéretet, mint a

szangvinikus. Ellenkezőleg, ebben nagyon is tartózkodó. A túlzó, meggondolatlan beszéd visszataszítóan hat rá. Ha azonban egyszer valamit megígér, akkor annak megtartása becsületbeli ügy számára. Egy meg nem tartott ígéret sokáig, talán életének egész hátralévő részében nyomasztaná. Ezzel szemben a szangvinikus mentegetőzésekkel hamar elintézi meg nem tartott szavát.

A melankolikus minden körülmények között megbízható. A gondatlanság és a felületesség teljesen ellentétes a természetével. A munkában – akár vezető, akár beosztott – alapos; pénzügyekben, illetve családi vagy hivatásbeli ügyeinek intézésében egyaránt megfontolt. Szokásaiban, öltözködésében, vagyis mindenben gondos és rendes.

A melankolikus és a szangvinikus közötti különbséget abból is megállapíthatjuk, ha például megfigyeljük: hogyan csomagolják bőröndjüket utazás előtt.

A melankolikus temperamentum gyengéi

A melankolikus áldatlan módon befelé forduló természetű.

Az biztos, hogy önzőbb, mint a többi temperamentum, és hajlamos az olyan mértékű önvizsgálatra, önnézetésre, amely már megbénítja akaratát és energiáit. Állandóan boncolgatja magát és lelkületet, rétegenként lebontva, mint ahogyan a hagymát hámozzuk. Végül nem marad az életében semmi egyszerűség és mesterkéletlenség, csak az örökös önanalízis.

Ez az önvizsgálat nemcsak szerencsétlenné teszi, hanem káros is. Melankolikusoknál gyakran alakul ki lelkileg beteges magatartás. Túl sokat foglalkoznak nemcsak lelkük, hanem testük állapotával is. Minden, ami őket érinti, kimagasló fontosságú számukra. Egyetlen más típus sem lesz olyan könnyen hipochonder, mint a melankolikus.

Nagyon érzékeny.

Mivel született hajlama van arra, hogy mindent magára vonatkoztasson, a melankolikus könnyen megbántódik, megsértődik és ezért felettébb bizalmatlan. „Mért mondta ezt?” – „Miért tette?” – „Mit értett ezen?” A szangvinikusnak ilyen kérdések nem sok gondot okoznak, de a melankolikus naponta kínozza magát velük. Mivel mindig lebecsülve érzi magát, ezért mások szavait és tetteit úgy értelmezi, mintha őrá értették volna. Minél gyanakvóbbá válik, annál gyakrabban talál valami sértőt. Környezete legtöbbször nem is rá gondolt, amikor a megjegyzés elhangzott vagy az az esemény megtörtént, ami őt megbántotta. Ez a bizalmatlanság nem csak szerencsétlenné teszi, hanem veszélyes is, mert elmebetegséggé fajulhat. Néha az egyik legkomolyabb elmezavarhoz, az üldözési mániához vezethet.

Nem ismer kompromisszumokat.

Biztos, hogy senki sem felejt el olyan nehezen egy sértést vagy bántást, mint a melankolikus. Ez abból ered, hogy a dolgok benne olyan mélyre hatolnak. Az nyugtalanítja a legjobban, ami személyesen érinti. Mindezeket túl ébren-álmodásában és tépelődésében hajlamos olyan dolgok beképzelésére, amelyek nem is léteznek. Képes arra, hogy úgy belelovalja magát egy súlyos „sértés”-be, hogy az végül valóban szörnyűséggé dagad. Ha már találkozunk melankolikus emberrel ebben a helyzetben, átélhettük, hogyan nőtt számára óriássá egy olyan csekélység, amelyen mások mosolyogtak volna. Megmozgatná az eget és a földet, hogy elégtételt kapjon azért a „méltatlan” eljárásért, amelyben része volt. Mindennek következtében nehezen bocsát meg, még akkor is, ha az érintett személy bocsánatot kér. Valószínű, hogy a sértő személlyel szemben továbbra is neheztelést táplál magában. Ezt a keserű gyökeret alig tudja kiirtani.

Nehéz elviselni.

Mindenekelőtt általában tartózkodó és hallgatag. Megjelenése és beszéde nyomasztóan hat Ritkán elégedett, inkább mindenben és mindenkiben csalódott. Elvárásainak senki sem felel meg. Mint tudjuk ezen felül gyanakvó, sértettnek és mellőzöttnek érzi magát, ebből nehézségek származnak, és ő rosszkedvű lesz. Bosszús, haragos, barátságtalan, és gyakran sötét és mogorva.

Nem indulatos, nem heves de, neheztelését sokáig hordozza. Mégse gondoljuk, hogy a melankolikus nem lehet dühös – nagyon is lehet. Visszatartóztatott mérge végül is hirtelen, kontrollálhatatlan hevességgel tör ki.

Pesszimista.

Mivel mindig a saját ideális mértékével mér, természetesen minden rosszat és terhelőt észrevesz. Ezzel szemben a derűset, a felvidítót nyilvánvalóan nem látja. Ha az embernek naponta van dolga egy melankolikussal, azt mondhatná: „Valóban mindig talál valamit, ami elkedvetleníti!” Életének mintha egyetlen elégtétele lenne, hogy ahol mások örömet találnak, ott ő rámutasson a komor dolgokra.

Büszke.

Mivel éles szeme van mások hibáinak felfedezésére, lenézi az embereket. Saját hibáit természetesen csak nehezen ismeri fel – ez a vonása mindannyiunkkal közös. Mégis, neki különösen nehéz. Befelé irányuló passzív természete csak nehezen tud behatolni a körülötte levő életbe, így megelégszik annak kritikájával. A melankolikusnak ez a gögje könnyen hiúságba fordul. Reggeltől-estig saját érdemei foglalkoztatják, álmodozásaiban ezek egyre nagyobbak lesznek, ugyanakkor a kapcsolat a valóságos élettel egyre fogy.

A szangvinikus is lehet hiú, még hozzá nagyon is – ám hiúsága ártatlan és eredeti, túlzásai gyakran nevetségessé válnak. Gyerekes természete önmagában is enyhíti a hiúságot. A melankolikus azonban – mindig magabiztosan, óvatosan és visszavonulásra felkészülve – megkísérli védeni önmagát, még a saját hiúságát is, tervszerűen és céltudatosan.

Passzív természetű.

Töprengései és ábrándozásai távul tartják a valódi élettől. Többnyire álomvilágban él. A realitásokat nem sokra tartja, ezért hiányzik belőle az aktivitásra való igény. Sok időt tölt a saját maga által elképzelt világban. Ebben is egyenes ellentéte a szangvinikusnak. Amíg a jelenben él, a melankolikussal ez ritkán esik meg. Esetleg megkísérli utólag, gondolatban hatalmába keríteni a jelent. Vagy szeretné előre megragadni azáltal, hogy lefesti magának, mi fog történni. Ekkor előírja magának, hogy a megfelelő pillanatban mit is kell majd cselekedni. Ez az észjárás abból az öntudatlan érzésből fakad, hogy ő kevésbé alkalmas a gyakorlati életre. A melankolikus egész magatartásában passzív. Ritkán lesz úrrá egy összejövétel atmoszféráján, mint ahogyan ez a szangvinikusnak a maga spontán módján sikerül. A melankolikusból mind társaságban, mint az üzleti életben hiányzik a kezdeményező készség. Ő inkább társ, mint vezető.

Általában nem praktikus.

Mivel többnyire a múltban vagy a jövőben él, nem veszi észre, mit is követel tőle a jelen. A praktikus gondolkodás abból áll, hogy valaki különböző körülmények és feltételek között is meglátja és felismeri azt a helyes utat, amelyre az adott pillanatban szükség van.

Határozatlan.

Az intellektus és az érzések uralkodnak nála, de nem az akarat. Alapos és mély gondolkozása akadályozza a gyors elhatározásban. Amíg a szangvinikus és a kolerikus előtt azonnal világos, hogy mi a tennivaló, addig a melankolikus minden oldaláról, hosszasan megvizsgálja az ügyet, átgondolja az összes lehetséges következményeket, s minél több következményt fedez fel, annál nehezebbé válik számára a döntés. Így aztán gyakran elkésik azzal, amire végül elhatározta magát. Az ilyen melléfogásokat követő rossz érzés esetről-esetre határozatlanabbá teszi, s egyre jobban idegenkedni fog a gyors cselekvéstől.

Ha lehetséges, gyakran egyáltalán bele sem kezd semmibe, csak akkor cselekszik, ha elkerülhetetlen, s akkor is rendszerint nagy bizonytalansággal és csekély odaadással.

A melankolikusnak ez a bizonytalansága sikertelenné teszi a másik nemhez való viszonyát. Gazdag érzelmi élete miatt nagyon vonzónak érzi őket, mégis, a tökéletesség iránt támasztott túlzott igényei miatt nem könnyű olyan valakit találnia, aki elképzeléseinek megfelel. Ha a valós világban nem találja meg az ideálját, létrehoz magának egyet gondolatban. Talán egy ismerős nőt idealizál. Természetes azonban, hogy mint minden más férfit, őt is vonzzák a valóságos nők. Ha közeledni kezd egyhez, elveszti a bátorságát, mer attól fél, hogy eltűnik a varázs: a valódi nő nem az ő álmainak asszonya. Visszavonul tehát, mert nem akarja vállalni a házassági ajánlat kockázatát. „Ő nem az a típus, aki engem boldoggá tehet” – így fejezi ki ezt az egoizmusát.

Sok férfi marad nőtlen, csak mert melankolikus. Ők úgy vélik, hogy azért melankolikusok, mert agglegények maradtak. Általában azonban fordított az eset.

A melankolikus gyakran úgy érzi, hogy elhivatott egy különösen nehéz, ideális életfeladat ellátására.

Ezt a gondolatot az ébren-álmódás juttatja eszébe. A mindennapi élet túlságosan jelentéktelen, messze elmarad eszményei mögött. Álmaiban olyan hivatást, olyan művet fest maga elé, amely az ő mértékének megfelel. Eközben életfenntartásra vagy nyereségre nem gondol. Ellenkezőleg: munkája követeljen tőle szolgálatot, áldozatot és önmegtagadást.

Most már biztos, hogy megtalálta az igazit. Komolyan, ünnepélyesen és némi lendülettel lát hozzá a munkához. És máris eléri a legnagyobb csalódás: felfedezi, hogy ez a hivatása sem tökéletes. Itt sem kerüli el őt az élet prózája. A mindennapi áldozatban, a mindennapi szolgálatban, a mindennapi harcban nincs csillogás és varázslat: elviselhetetlenné válik. Rendszerint nem tart sokáig, míg bizonyossá lesz, hogy elhivatásában tévedett.

Útmutatás lelkészeknek és lelkigondozóknak

A melankolikus ember könnyen befolyásolható. Ha gyermek- vagy ifjúkorában érintkezésbe kerül komoly keresztényekkel, az mély benyomást hagy benne, amelyet alig lehet többé kioltani.

Az emlékek nagy hatással vannak rá. Ha keresztény környezetben él, akkor megmarad a vallás vonzásában. Az Istennel való kapcsolat, amelyet megtalált, megakadályozza őt abban, hogy a bűnben vagy a világias életvitelben a legkisebb örömet is lelje.

Azonban mindenki más, aki ragaszkodik a maga ébredési élményéhez, további előmenetelt is mutatna. Nem így a melankolikus. Senki sincs annyira kiszolgáltatva az elméleti kétségeknek, mint ő, mert természetéből folyó igénye, hogy mindennek leásson az alapjáig. Előmenetelében akadályozza kritikai szenvedélye is, hiszen a keresztények hibáit mindenki másnál élesebben látja.

Végül akadályozza a saját határozatlansága. Kiszámítja a megtérés gyakorlati hasznát, leméri az összes nehézséget, és minél többet gondolkodik, annál lehetetlenebbnek tűnik a végleges lépés. Ha azonban végül mégis megteszi, akkor ez teljes komolysággal történik. Itt is fontos szerepet játszanak mélyen gyökerező hajlamai. Istennel folytatott életének lényeges tényezője az önvizsgálat. A befelé nézés azonban vallásos töprengésekhez vezethet. Hajlamos arra, hogy a Szentírás bonyolult részeibe elmerüljön, ezáltal figyelme elterelődik a bűnről, kegyelemről szóló egyszerű bibliai kijelentésekről. Ez gyengíti lelki életét.

Saját lelkiállapota, bűnei, kemény és dacos szíve, a kegyelem szellemével szemben tanúsított ellenállása nyugtalanítja őt. Mindenki másnál könnyebben zavarja meg a félelem, hogy elkövette a megbocsáthatatlan bűnt.

Mint keresztény, valahogy komor természetű. Az életnek elsősorban a szomorú oldalát látja; kereszténységén is meglátszik ez a veleszületett komorság. Isten gondviselésében csak nehezen ismeri fel azt, ami derűs és kegyelmes. Megszokásszerűen panaszkodik és jajgat. Hálát és örömet ritkán érez, és hamar elfelejti az Úr irgalmasságát.

Nehezebbre esik az is, hogy különbséget tegyen természet (törvény) és kegyelem között. Sokszor saját melankóliáját helytelenül keresztényi komolyságának tekinti, és veleszületett pesszimizmusát a mennyei haza utáni vágyak fogja fel!

Amíg a szangvinikus kísértései az érzelmi területen támadnak, a melankolikus esetében ezek rendszerint gondolati jellegűek. Ő ahhoz az elvetett maghoz hasonló, amely tövisek közé esett (Mt 13,22). Bár a talaj itt mély és termékeny volt, de tele dudvával, amely a jó magot elfojtotta. Jellemző, hogy Jézus a „világi gondokat” nevezi a leggonoszabb dudvának. A szangvinikus bűnei általában nyíltan a napfényen vannak, a melankolikuséi a mélyben elrejtve. Főleg az értelmével és szellemével vétkezik, azaz kívánságaival, elképzeléseivel és gondolataival. Általában a titkos bűnök, a tisztátalanság, a beteges becsvágy, a bosszúvágy kiszolgáltatottja.

A melankolikus önfegyelme

A melankolikus legnagyobb gyengesége az önmagában való elmerülés. Ezzel kell felvenni a legdöntőbb harcot. Összes bűne közül ezt a legnehezebb legyőzni. Úgy követi őt, mint árnyék a fényt. Ha fölfedezi, hogy az önmegfigyelés ellen folytatott harc újra önszemlélethez vezet, visszahozhatatlanul elveszettnek érzi magát, és felismeri, hogy ez a küzdelem teljességgel felülmúlja erejét.

Ekkor, és csakis ekkor ismeri fel végre, mi szolgálja megmenekülését. Csak ekkor törik annyira össze, hogy teljesen tehetetlenül Megváltója lábaihoz veti magát. Ekkor átéli azt a csodát, amit Jézus mindig megtesz, ha önmagukkal szemben tehetetlen bűnösök hozzá fordulnak

Pál ezt így fejezi ki: „Az Isten békessége, amely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban.” (Fil 4,7.) Krisztust a szív és az értelem középpontjává tenni – ez az egyetlen módja, hogy énmániánktól foglyul ejtett lelkünk megszabaduljon a bűntől. Beteljesülésünket csak Őbenne találhatjuk meg.

Saját gondolataink harca saját gondolataink ellen hasonlít a mocsárban való elmerülés elleni harchoz. Minél jobban küszködünk, annál mélyebbre süllyedünk. Minél jobban küzd a melankolikus saját görcsös önvizsgálása ellen, annál inkább kezdenek saját maga körül forogni a gondolatai. Egyetlen menekülése, ha Megváltójához fordul, és azért imádkozik, hogy szabadítsa meg ettől a beteges gondolkodástól. A melankolikus csak akkor tudja önmagát elfelejteni, ha lelkét és szellemét Krisztus tölti be.

A megmenekülésnek ez csodája nem egy szempillantás alatt megy végbe. A harcot naponta folytatni kell. Amint a melankolikus ismét túl nagyra értékeli magát, Krisztushoz kell fordulnia, hogy tőle megújulást nyerjen.

Az után igyekeznie kell arra, hogy másoknak önzetlenül szolgáljon. Ez segítség lesz abban, hogy elterelje magától a kísértéseket. Minél jobban belemerül mások szeretetteljes szolgálatába, annál könnyebben elfelejti önmagát.

Harcolnia kell továbbá a haszontalan töprengés ellen. A tépelődés örömet szerez neki, s ezért gyakran visszaesik ebbe a régi szokásába. Meg kell tanulnia, hogy ezt bűnnek ismerje fel. Meg kell látnia, hogy a töprengés arra csábítja, hogy a valóságos életet annak minden problémájával és felelősségével együtt elálmodozza.

Fegyellemmel és gyakorlással ránevelheti magát, hogy mindennapi kis és nagy kötelességeit hűen betöltse. Nem szabad hagynia, hogy a prózai eseményektől befelhőzött mindennapok megfélemlítsék. A melankolikus, így lépésről-lépésre megtalálhatja az utat, amely visszavezet az álomvilágból a valódi életbe. Megtanulja, hogy az emlékek és a jövő légvárai helyett a jelenben éljen.

Végül fel kell vennie a harcot erős kritikusi szenvedélyével, valamint az ezzel együtt járó túlzott öntudattal. Itt is csak gyakorlással győzheti le temperamentumát. Ha a melankolikus éles, kritikus tekintetét saját hibái felé fordítja, akkor könnyebben el fogja viselni mások gyengéit, vagy az Írás szavaival: „sok vétket (fog) elfedezni”.

Így megtisztulva és önmagát legyőzve minden melankolikus értékes tagja lesz a hívő közösségnek. Természetesen sohasem válik olyan megragadón szívélyessé, mint egy szangvinikus. Ezzel szemben alapos ember, érzései és gondolatai mélyek és valódiak. Hallgatag a társalgásban soha nem veszi át a vezető szerepet, ha azonban mond valamit, akkor azt nemcsak jól átgondolja, hanem eredetiséggel és gondolati mélységgel fejezi ki, s így megfontolásra készlet.

Ha igehirdető, hiányzik belőle az a megragadó közvetlenség, amely a szangvinikus természetét jellemzi. Gondolatainak mélysége és gazdagsága, beszédének világos fogalmazása mégis lebilincsel. Mi több, prédikációjának meleg izzása van, Hallgatóiba bizalmat önt az a önuralom, amelyet érzései és értelme felett gyakorol. A szangvinikus prédikációját ez kevésbé jellemzi, jöllehet csillogó humora, találó hasonlatai igen vonzóak. A melankolikusnak talán nem lesz oly sok hallgatója, de képes arra, hogy azokat meg is tartsa.

A melankolikus keresztény nem tartozik sem az aktív, sem a vállalkozó elemek közé a gyülekezetben. Ő inkább a kitarító, megbízható vonalat képviseli. Körülötte a barátok hűséges csoportja alakul ki.

Valódi „Mária”-típus: befelé forduló, törekvő és elmélkedő. Senki sem éli az „Istenben elrejtett életet” gazdagabban, mint ő; nincs, aki jobban értse azt. A lélekelemzésre különös képessége van.

Példaként János apostolra hivatkozunk. A tanítványok között ő a melankolikus; leveleiből ez könnyen felismerhető. Az összes tanítvány közül ő volt Jézus igazságai felé a legnyitottabb – és a Úr „szerette őt”. Más evangélistákkal összehasonlítva, ő kevesebb eseményről számol be Jézus életéből. Nem az egyes részletek, hanem a központi, alapvető igazságok foglalkoztatják: Krisztus az élet, a világ világossága, Krisztus az igazság, Isten szeretetének megtestesülése, stb. Ezek a gondolatok mélyen érintik, és írásaiban újból és újból, különböző módon kifejezésre juttatja őket.

Jánosban különösen erős vágyakozás élt. Ezért részesült ő a jövő titkainak kinyilatkoztatásában: a „Jelenések”-ben.

A melankolikus János volt az a tanítvány, akit a Úr szeretett. Szeretném kiemelni ezt a tényt minden melankolikus vigasztalására. Senki sem szenved annyira, mint ő. Már megállapítottuk, hogy szenvedő temperamentumuk van. Minden külső körülménytől függetlenül természetükben rejlik, hogy szenvedjenek. A melankolikus természete különösen finom és érzékeny. A szangvinikus a sértést szinte egy pillanat alatt elfelejti; a kolerikus olyan higgadt és vastagbőrű, hogy nem is veszi észre; a flegmatikus közömbösen és fölényes mosollyal megy el mellette. Csak a melankolikuson esik gyakran mély seb.

Ezen kívül ott vannak még a gondjai, amelyeket saját magának szerez azzal, hogy folytonosan vizsgálgatja és boncolgatja cselekedeteit, szavait, gondolatait, érzéseit és kívánságait. A keresztyén melankolikusnak ezek a bajai megtöbbszöröződnek, mert vette a Szentszellem világosságát, és ezért felismeri saját hibáit.

Csak egy melankolikus képes felfogni azokat a szenvedéseket, amelyeknek egy melankolikus ki van téve.

De ne feledjék, kedves barátaim: az a tanítvány, akit az Úr szeretett, melankolikus típus volt!

III. A KOLERIKUS ALKAT

A „kolerikus” szó – mint halottuk – abból a görög szóból származik, ami „sárga epét” jelent. Az ókorban az emberi test forró folyadékát látták benne. Következésképpen kolerikusnak a forró, gyors, aktív temperamentumot szokták nevezni.

A kolerikus természetében az akarat az uralkodó elem. Minden benyomásra az akarat reagál először. Ha a kolerikus tapasztal valamit, az azonnal valamilyen elhatározást vált ki benne, és az elhatározást általában cselekvés követi.

Ha a szangvinikus a derűs, a melankolikus a szenvedő, akkor a kolerikus a tevékeny vagy praktikus temperamentum.

Számára a szangvinikus szeretetteljes, meleg érzése egyszerűen szentimentális, a melankolikus gondos mérlegelése pedig csak hiábavaló kottlás. A kolerikus számára az élet több mint különféle hangulatok érzékelése, vagy az élet titkai feletti töprengés. Számára az élet munka és tevékenység.

A kolerikus temperamentum erősségei

A kolerikus akaratereje szilárd. Nincs még egy típus, amely természeténél fogva oly erősen alkalmas volna jó és szilárd jellem kialakítására.

A melankolikus és a szangvinikus típusnak egyaránt veszélyes gyengéje a passzivitásra való hajlam, amely cselekvésüket oly könnyen kiszolgáltatja a környezet befolyásának. Ez a hajlam a kolerikus természettől teljesen idegen. A kolerikus a cselekvésre van teremtve, ez legmélyebb tudatalattijából származik.

A kezdeményező erő az adja, hogy mindig törekszik saját maga dönteni – ez a tudatos akarat biztos jele. Mindenekelőtt azokat a döntéseket akarja maga meghozni, amelyek őrá vonatkoznak. Ezen kívül azonban – amilyen gyakran csak lehetséges, szívesen dönt mások helyett is.

Láttuk, hogy a szangvinikus a maga módján aktív. Ez azonban csak kis mértékben függ akaratától, ő egyszerűen állandó mozgásban van. Tevékenysége tervszerűtlen, főleg ösztönös.

A kolerikus aktivitását ellenben az akarat irányítja: ez céltudatos aktivitás. Tudatos, jól átgondolt tervből ered, még akkor is, ha ebből néha hiányzik a nyugodt előre-megfontolás.

Míg a melankolikus minden érvet és ellenérvet megfontol, leszűr és mérlegel, és így is csak nehezen jut el a döntéshez, addig a kolerikus azonnal látja, mit kell cselekedni. Gyors felfogóképessége inkább intuíciónak, mint megfontolásnak az eredménye. Mintha egész lényé érezné, mit kell abban a pillanatban tenni. Más szavakkal ő cselekvésre van beállítva, egy pillanat alatt felfogja a helyzetet.

Ebben segítségére van még egy szerencsés adottsága: nagyfokú cselekvőképessége is. A melankolikus csak vonakodva kezd valamibe, könnyen összezavarható, bizonytalanra válik és elveszti a kivitelezéshez szükséges erőt. Ezzel szemben a kolerikus egy pillanat alatt szilárd elhatározásra jut és cselekszik, bizakodó és erős. Életéből kimarad a harc és a kétségkedés, ez védi őt az energiavesztéstől, ami a melankolikust gyengíti. A szangvinikus is döntőképes. Állandóan határozatokat hoz, és minden újabb határozat jobbnak tűnik számára, mint a megelőző. Minden irányban ígéreteket tesz, de hiányzik belőle a cselekvőképesség. Így egész élete telve van komolyan gondolt, de befejezetlen tervekkel, be nem tartott ígéretekkkel. A kolerikus azonban mindkettőre képes: határozatot is tud hozni és cselekedni is.

Gyakorlatias.

Cselekedeteinek célja van. Ez érvényes a melankolikusra is, sőt még fokozottabb mértékben. A kolerikus praktikus értelme azonban abban mutatkozik meg, hogy azonnal meglátja a cél eléréséhez szükséges megfelelő eszközöket. Ez a melankolikusnak rendszerint nem sikerül.

A melankolikus időt és energiát pazarol a különböző módszerek mérlegelésére, amelyek őt a célhoz vezethetik. A kolerikus ezzel szemben felismeri, hogy éppen itt és most minek kell megtörténnie. Gyakorlati, mert életét nem valami elképzelt világban éli, hanem tette készen a realitások világában jár. Opportunista, mert a jelenben él, és ezt saját céljaira használja fel.

Éles elméjű.

Képzelőereje nem oly mozgékony és gazdag, mint a szangvinikusé, és nem is olyan mély, mint a melankolikusé. Elképzéléseit azonban ellenőrzése alatt tartja, és jól használja.

Energikus akarata éles, gyors gondolkodásra készíti, ám a mély gondolkodás nem tartozik a kolerikus természetéhez. Ő nem elméleti, hanem gyakorlati ember. Nem gondolkozik tovább, mint amennyire ez munkáját elősegíti. Gondolkodása mégis világos, mert tevékenységének mindig élesen körülhatárolt célja van, amit el is akar érni. Ez a céltudatosság élesíti értelmét. Mivel jó a megfigyelőképessége, helyesen ítéli meg az embereket és a helyzeteket. Ez a képessége is teljesen praktikus célt szolgál. Ha valaki iránt érdeklődik és megfigyeli, ezt nemcsak az emberi kapcsolat érdekében teszi – az így nyert ismereteket sokkal inkább saját előnyére használja fel.

Szorongatott helyzetben éber és bátor.

Mindig szilárd álláspontra helyezkedik, és nem engedi, hogy mások döntsenek helyette. Bármilyen váratlan eseménnyel kerüljön szembe, egy pillanat alatt éber, és arra állítódik be, hogy megtalálja a módját, hogyan lehet ura a helyzetnek. Ha a szorongatott helyzetből csak egyetlen kiút is van, ő azonnal meglátja azt.

A veszélyek nem ijesztik meg, inkább vonzóan hatnak rá. A kalandorok szinte kivétel nélkül kolerikusok. Számukra a biztos, egyenletes köznapi élet gyakran elviselhetetlen, mert hiányoznak belőle az izgalmak. Képesek elhagyni a barátságos otthont, a szilárd jövedelmet, a biztos életet az ismeretlen, a bizonytalan, a kétes kedvéért.

A kolerikus nem ijed meg a kellemetlenségektől.

Ebben találjuk legjobb vonásainak egyikét: a szokatlan állóképességet. Amíg a szangvinikus és a melankolikus gyakran lemond terveiről, ha megerőltető követelmények vagy nehézségek, akadályok merülnek fel, a kolerikus ilyesmitől soha nem veszíti el a bátorságát. Ellenkezőleg, úgy tűnik, az akadályok csak erősítik, fokozzák éles gondolkodását és vállalkozó kedvét. Bizonyos, hogy ilyen körülmények között van valami hajthatatlan

magatartásában, de panaszt nem hallani tőle.

Mindent összegezve: a kolerikusból valami felvillanyozó és felfrissítés árad: igazi bajtárs.

A kolerikus temperamentum gyengéi

A kolerikus kemény ember.

Érzelmi élete gyengén fejlett. Kevésbé tudja magát mások helyzetébe képzelni. Az érzelemgazdagság, mindenekelőtt a testileg és lelkileg szenvedőkkel való együttérzés hiányzik belőle. Ez a hiánya ridegnek tünteti fel. Meg kell azonban említenünk a védelmére, hogy saját magával ugyanolyan kemény, mint másokkal.

Egész természete nyers; mondhatni vastagbőrű. Az élet gyengéd és érzelmes oldalát egyszerűen nem érti. Ezért az érzékeny és szelíd embereket is keményen kezeli. Érzelmességre nincs szüksége, ezt szentimentális értelmetlenségnek tartja.

Viharos és heves.

A kolerikust már az ókorban is hirtelen haragúnak írták le. Ahogyan a szangvinikus, ő is képes a dühöngésre, mégpedig hevesebben, mint amaz. Szenvédélyében olyasmit is tehet, amiből később nehézségei származhatnak.

Ellentétben a szangvinikussal, ő csak nehezen tud bocsánatot kérni. Gyakran önféjű és hajthatatlan.

Túlságosan öntudatos.

A kolerikus azért válik annyira öntudatosná, mert céljait szinte mindig eléri. Ilyenkor úgy véli, terveit azért valósultak meg, mert jobbak, mint másokéi.

Rendszerint azonban nem annyira terveinek köszönhető a siker, mint inkább támadókedvének, makacosságának és gátlástalanságának, amivel végrehajtja azokat. Ő maga azonban úgy véli, hogy másoknál jobban ismerte fel a helyzetet. Annak is tudatában van, hogy rendelkezik a megvalósításhoz szükséges energiával. Ez a biztonság nagyon megerősíti önbizalmát.

Gőgös és uralomvágyó.

Ha azt látja, hogy mások kénytelenek feladni céljaikat, talán egy hiba miatt, talán mert akadályok és nehézségek támadtak, akkor hamar abba a kísértésbe esik, hogy lenézzék őket. Ez a megvetés hatalmaskodóvá teheti. Állandó tettvágya ösztönösen arra készíti, hogy másokat arra szorítson, hogy az ő kívánságai szerint cselekedjenek. Mivel csak ritkán fordít időt és türelmet a többiek meggyőzésére, elvárja tőlük, hogy terveit azonnal fogadják el. Azért érzi magát erre feljogosítva, mert titokban nem bízik képességeikben.

Véleménye szerint csak hasznos lehet nekik, ha kényszeríti őket egy értelmes javaslat követésére. Más embereket csak eszköznek tekint, elsősorban saját maga és terveit céljaira. Csak addig érdeklődik irántuk, míg hasznosak számára. Ezt követően semmibe veszi őket.

Általában ügyes.

Ez a vonása összefügg cselekvési szenvedélyével. Számára a helyes magatartásnál fontosabb, hogy valamit elvégezzon, terveit valóra váltsa. Ezért – céljai elérése érdekében – gyakran nem nagyon válogat az eszközökben. E szólásmondással: „A cél szentesíti az eszközt” – teljes mértékben egyetért.

Bosszúvágyó.

A melankolikushoz hasonlóan a kolerikus sem felejt el könnyen a sértést, vagy az igazságtalanságot. Amíg azonban a melankolikus rágódik rajta, a kolerikus cselekvésre, vagyis bosszúra érez ösztönzést. Mint mindenhez, a bosszúhoz is terve van. Minthogy kitaró, előbb vagy utóbb sikerül is a bosszúja.

Mint bűnöző, veszélyes.

Ha a kolerikus helytelen útra tér, rendszerint nagyot bukik. A szangvinikusnak még bűneiben is van valami meghatározható és megbocsátható. A melankolikus elsősorban a titkos bűnök felé hajlik. Még nyilvános bűnözés esetén is megtart valamit tartózkodó természetéből. Ha azonban a kolerikus bűnbe és bűnözésbe keveredik, hideg, harcias bűnözővé válik. Céltudatos és vakmerő, a társadalom számára rendkívül veszélyes, mert semmi sem tartja vissza attól, hogy célját elérje.

Mindenestől prózai lélek.

A szangvinikusnak és a melankolikusnak van költői vénája; mindkettő a maga módján érzékeny az élet gazdag változatosságára. A kolerikus azonban kevésbé figyel az élet finom részleteire. Számára csak a hasznosnak van értéke. Emelkedett hangulat, öröm a mindennapok egyhangúságában, mások szíves jóindulata – mindezek nem jelentenek számára semmit. Még kevésbé képes arra, hogy ő maga ilyen érzéseket ébresszen.

A kolerikus tagadhatatlanul hasznos tagja a családnak és a társadalomnak, azonban fárasztó és nehezen lehet neki eleget tenni. Száraz, hűvös, részrehajló és szűklátókörű. Saját tervein és gondolatain kívül nem érdekli senki és semmi.

Útmutatás lelkészeknek és lelkigondozóknak

A kolerikus azok közé az emberek közé tartozik, akiknek érdeklődését csak nehezen lehet felkelteni a vallás iránt. Azok tömegében, akiknek az életéből a vallás kimarad, bizonyára a kolerikusok képezik a legnagyobb csoportot. A kolerikus a vallást hamar félreteszi mint merő érzelgősséget. „Nőknek és gyerekeknek való” – mondja az ő nyers és meggondolatlan stílusában. Az igehirdetés ritkán éri el, mert nehezen lehet rávenni, hogy elmenjen az Ige hallgatására. A templombajarást merő időpocsékolásnak tekinti. Untatja, hogy oly sokáig csendben kell ülnie, és egy teljes órát olyan dolgokról való elmélkedéssel kell tölteni, amelyeknek semmi közük a gyakorlati élethez. Nem is megy gyakrabban, mint azt a keresztény szokás és illendőség megkívánja.

Isten különös kegyelme, hogy nem csak a prédikáció lehet a megváltás eszköze. Az az Ige is az üdvöt szolgálja, amit a hívő gyülekezet szól. A szellemmel teljes közösség bizonyágtétele Krisztusról mindig képes volt bűnösöket bűnbánatra és megtérésre vezetni. És nem csak egyedül ez. Az Úr az „eleven Igét” is a megmentés eszközeként használja – nevezetesen azt az Igét, amely a hívők életében jut kifejezésre. „Az élet volt az emberek világossága” – hangzik a János evangéliumában (1,4).

Jézus mondja: „Úgy fénylik a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat” (Mt 5,16). Itt Jézus nemcsak arra az Igére hivatkozik, amely a tanítványokban él, hanem arra is, amit ők életükben gyakorolnak, megélik. Ez az az Ige, amely a tanítványok körében látható és hallható módon is kifejezésre jut.

A kolerikust az evangélizációnak ezzel a módjával lehet megnyerni. Mivel ő realista, csak realitásokat ismer el. Ez az oka annak, hogy nincs, akit könnyebben meg lehet győzni a gyakorlati kereszténységről, mint éppen őt. Mély benyomással vannak rá az élő hitű keresztény életéből fakadó mindennapi jó tettek. Ha egy kolerikus kereszténnyé lesz, akkor ez a lépése teljes és egész. Felemás intézkedések nála nincsenek. Ugyanolyan gyakorlatias módon tér meg, ahogyan minden mást is tesz. Döntését késedelem és halogatás nélkül tett követi. Ekkor teljesen szakít régi életével. Itt is segítségére van veleszületett természete, mely nem engedi, hogy bármiben is kontárkodjék.

A kényelemszeretetet nem akadályozza. Mihelyt világossá válik előtte, mit is jelent a megtérés, azonnal szakít régi bűneivel és régi társaival. Természetes adottsága van erőteljes keresztén személyiség kialakítására. A jellem felépítésének döntő tényezője az energikus akarat. Ha valakinek erős az akarata, tettei értékes célok felé irányulnak, és már nem a kedve és a hangulata, vagy a külső hatások irányítják. Az akadályok és a nehézségek nem ijesztik meg a szívós, kitartó kolerikust.

Amint energikus és komoly természete megszabadul az önző céloktól, a becsvágytól vagy személye túlbecsülésétől, és dönt az Istenért és az emberiség javáért folytatott élet mellett a kolerikusban csodálatos lehetőségek alakulnak ki a jó cél érdekében, és aktív keresztény lesz belőle.

A melankolikus gyakran passzív keresztény, akit kielégít a saját kegyessége. A kolerikus azonban a tevékeny keresztény életre törekszik. Akárhol is van, neki dolgoznia kell. Kereszténységéből hiányzik a szangvinikus szívéllyessége és a melankolikus megfontolt nyugalma, de a valóságban gyökerezik. Ez az ismertetőjel nincs meg a többiekben. A kolerikusból hétköznapi keresztény lesz, olyan, amilyenre égető szükségünk van. Vasárnapi keresztényekből úgyszólván túlontúl sok van.

A kolerikus számára a kereszténység élet és tett Szűkszavú, és az érzelmekre nem nagyon ad. Azt azonban tudja, hogyan kell megélni a kereszténységet.

A szangvinikus is lehet aktív keresztény, de nem gyakorlatias. Különösen a kitartás adománya hiányzik belőle. A kolerikus gyakorlatias és kitartó. Általában hamar válik munkatárssá. Józan értelmével igazságosan és előítélet nélkül ítéli meg az embereket és a körülményeket tudja, mit kell tenni és hogyan.

A kolerikus nem csak maga tevékeny, hanem másokat is tette ösztönöz. Mint kereszténynek különös adottsága van arra, hogy másokat munkára bírjon.

Ha uralmi vágya és erőszakossága már megfékeződött és kontroll alá került, különleges adottságai igazán hasznossá válnak. Tevékeny és megnyerő kereszténységet valósíthat meg abban a körben, ahol él és dolgozik.

Az olyan vezetők, akik maguk nem nagyon szeretnek dolgozni, és még kevésbé hagynak másokat tevékenykedni, egy ilyen tehetségtől veszélyeztetve érzik pozíciójukat. Nem értik meg a kolerikus törekvését a keresztény munkában való részvételre, hanem zaklatásnak tekintik. Különösen akkor, ha képességeit nem is akarják kihasználni. Mert ő sohasem elégszik meg azzal a kényelmes tétlenséggel, amelynek más keresztények átengedik magukat. Ha nem engedik a saját körén belül tevékenykedni, másutt válik aktívvá.

Ebben a tekintetben a lelki vezetők sok hibát követnek el, nem csak közömbösségből vagy hatalomvágyból, hanem a keresztény ítélőképesség szomorú hiánya miatt is. Az ilyen vezetők nem értékelik a kolerikus tehetségét, és figyelmen kívül hagyják a gyülekezeti munkához való jogát.

Az apostolok között Pál a kolerikus. Őt vehetjük bibliai példaként.

Feltűnő, hogy mind megtérése előtt, mind pedig azt követően milyen biztosan és céltudatosan, milyen szilárdan és hűségesen követte meggyőződését. Merész és határozott álláspontot képviselt nemcsak a gyülekezeten belül fellépő rendbontókkal és tévelygőkkel szemben, hanem azokkal a zsidókkal szemben is, akik be akartak hatolni a gyülekezeti összejövetelekre. Még Péter apostollal is szembe fordult, aki Antióchiában megvetésre méltó képmutatásban bizonyult bűnösnek (Gal 2,11-14).

Ezenkívül észrevehetjük Pál sajátos „munkadühét” is: „...sőt többet munkálkodtam, mint azok mindnyájan” – állapítja meg egy alkalommal (1Kor 15,10).

Missziói útjai során megmutatkozik praktikus természete is: nem csak abban, hogy szükségleteiről saját kezének munkájával gondoskodik, hanem abban is, ahogyan távoli országokban megtervezi térítői munkáját. Meglátászik ez az általa alapított gyülekezetek szervezésében is. Gyakran előfordult, hogy hirtelen magukra kellett hagyni őket. Ezek a gyülekezetek azonban ezt is túlélték, munkájukat folytatták, sőt tovább tudták terjeszteni a Krisztus ügyét.

Végül feltűnik, hogy Pál is ki volt téve az önhittség és a túlzott önbizalom veszélyének. Erre a gyengéjére utalva írja: „És hogy a kijelentések nagysága miatt el ne bizakodjam, tövis adatott nékem a testembe, a Sátán angyala, hogy gyötörjön engem, hogy felettebb el ne bizakodjam.” (2Kor 12,7).

A kolerikus önfegyelme

A kolerikust kemény anyagból gyúrták, ezért önfegyelme is legyen kemény, szigorú és kitartó. Nincs, akinek többet kellene küzdenie azért, hogy önmagát legyőzze.

Mindenekelőtt temperamentumának heves és kiméletlen vonásait kell legyűrnie. Komoly és tudatos erőfeszítésre van szüksége, hogy megfékezze indulatos, hirtelen haragját. Ennek a leghatásosabb eszköze, ha minden kitérés után bocsánatot kér. Ez a kolerikus számára nagyobb megalázkodás, mint például a szangvinikus számára. De

éppen így tanulhatja meg a legbiztosabban, hogyan tartsa sakkban heves és tapintatlan természetét.

Ez az önnevelés egyszersmind a legjobb védelem is lesz a veleszületett gyűlölet és a bosszúvágy ellen.

Ugyanilyen nehéz lesz a harc túlzott önbizalma és uralomra vágyó magatartása ellen. A kolerikus ezeket a hibáit csak akkor tudja galléron ragadni, ha önként olyan feladatokat vállal magára, amelyek teljesítése közben naponta kénytelen mások vezetésére utalva dolgozni. Ekkor ismeri meg a saját fafejűségét, és ekkor tanulja meg, hogy nem mindig neki van igaza. Ha szándéka őszinte, akkor először Isten és azután az embertársai előtt térdre fog kényszerülni.

Meg kell támadnia továbbá azt a hajlamát, hogy érdeklődését csak a külső, gyakorlati érdekekre összpontosítsa. Ez a kísértés még erősebb, mint az állandó tevékenységre ösztönző természetes hajlam. Az értékes keresztény munka iránti elkötelezettség még serkenteni fogja ezt a hajlandóságát

A „Márta-lelkeknek” mindig ez a nagy próbája: nemes törekvésektől hajtva nemes, gyümölcsöző feladatokkal foglalkoznak. Ezáltal nagy a kísértés arra, hogy elhanyagolják belső életük ápolását. Könnyen találnak mentséget a Bibliával és az imádkozással töltött csendes órák elhanyagolására. Ha a kolerikus ezt a hajlamát nem támadja állandóan, kiszáradt keresztény lesz belőle, akit eláraszt a munka, mert még nem jutott el odáig, hogy az erőt „odafentről” kérje el. Csupán a maga erejére és belátására támaszkodik.

Végül a kolerikusnak fel kell vennie a harcot az ellen a belső ösztönzése ellen, hogy meglévő csoportokat szétrobbantson és újakat alapítson.

Sajátos kísértései büszkeségből és önbizalomból, kritikai szenvedélyből és az aktivitás iránti ellenállhatatlan törekvésből fakadnak. A kolerikust hamar felbosszantja, amit mások tesznek, és megkísérli munkájuk megreformálását. Ha ez sikerül, akkor minden jó. Ha azonban nem, akkor erős kísértésbe esik, hogy kövesse az ördögi tanácsot: „oszd meg és uralkodj!” Ez rendszerint könnyen sikerül is. Mindig akad ugyanis néhány szangvinikus a csoportban, akik valami újért lelkesednek. Őszinték és a szándékuk a legjobb. Nem akarnak előljáróikkal szemben fellépni. A ravasz kolerikus azonban visszaél velük. Tudjuk, hogy a szangvinikusok kitűnő agitátorok, és így kiszolgálják a romboló munkát.

Mindezek a hajlamok kemény harcok elé állítják a kolerikust. Hatalmas erők szorongatják. A „karrier” mindig többet jelent neki, mint másnak, és az egyházi munka ragyogó alkalmat kínál a felemelkedéshez. Csak akkor talál kiutat ezekből a nehézségekből, ha megtanul megalázkodni Isten hatalmas keze alatt.

Igen, a kolerikus életében hatalmas erők vesznek részt a játszmában. Forradalmár szellemmel született, és könnyen fellázad Isten és emberek ellen. Azonban a legvadabb csikókból lesznek a legjobb lovak, ha sikerül megszelídíteni őket.

IV. A FLEGMATIKUS ALKAT

A „flegmatikus” szó a görög phlegma – testnedv – szóból ered. A phlegmát nedvesen hűvösnek tartották, és úgy vélték, hogy a lustaság előidézője. Következésképpen a flegmatikus megjelölést a lassú, hűvös temperamentumra alkalmazták.

Ha a szangvinikus az örvendező, a melankolikus a szenvedő, a kolerikus a tevékeny – akkor a flegmatikus a nyugodt és a kiegyensúlyozott. A kívülről érkező benyomások sokkal harmonikusabb hatást gyakorolnak rá, mint a három másik típusra. A kolerikus emberben az akarat uralkodik, a szangvinikusban az érzések, a melankolikusban az érzések és az intellektus. A flegmatikust egyik vonás sem jellemzi különösebben.

Ő pillanatnyi helyzetét és magát az életet szerencsés kiegyensúlyozottsággal szemléli, ellentétben a többi típussal, amelyek állandó harcban állnak környezetükkel. A szangvinikus fel akar fogni minden kívülről érkezett benyomást. A melankolikus küszködik az őt körülvevő valósággal, s ezért inkább visszavonul a saját álomvilágába, ahol nincsenek ellenfelei. A kolerikus csapkod maga körül, mert állandóan arra törekszik, hogy a meglévőket megváltoztassa. A flegmatikus viszont szenvtelenül tekint az életre.

A többiek valahogyan mindig függenek a környezetüktől, csak a flegmatikus tanúsít fölényes magatartást. A minden irányból érkező benyomások egyenletesen hatnak rá, úgyhogy természete minden körülmények között

megőrzi belső egyensúlyát. Ő a mindenkori hűvös és derűs szemlélő, akit nem vesznek igénybe szüntelenül a benyomások, mint a szangvinikus. A mindenkiben és mindenben jelentkező tökéletlenségek és hibák nem bosszantják, mint a melankolikust. Még kevésbé veszi a fáradságot, hogy mint a kolerikus megreformálja és megváltoztassa a dolgokat. Sztoikus nyugalmát külsőségek nem tudják megrázkódtatni. Nem érik meglepetések, soha nem érzi magát rajtakapott helyzetben, mint a szangvinikus. Őt nem rázza meg a lét diszharmóniája, mint a melankolikust, és nem ingerlik a problémák és a veszélyek, mint a kolerikus.

Még csak az ideáljai sem zavarják. Addig barkácsol rajtuk, míg kényelmesen kezelhetővé nem válnak. Ellenségeskedések nem sebzik meg felettébb. „Az ember legyen elégedett a sorsával” – mondja nyugodtan és józanul.

A flegmatikus temperamentum erősségei

A flegmatikus jóindulatú és összeférhető természetű.

Ebben segítségére van békeszeretete. A mindennapi életben is a nyugodt szemlélő szerepét játssza. Ha látja embertársai szűklátókörűségét és hibáit, természetesen megvan a maga véleménye –, de ezek miatt csak ritkán bosszankodik. Nem háborgó és nem táplál haragot.

Természeténél fogva nem olyan jóakarátú, és környezetében még félig sem oly tevékeny és kezdeményező, mint a szangvinikus. Van azonban egy tulajdonsága, amely a mindennapi életben még értékesebb: békeszerető. Ez a vonása megegyezik a természetével. Lehetőség szerint kerüli az izgalmakat, a zajt, és nem képes felfogni, miért nyüzsögnek az emberek annyit tennivalóik körül. A társas érintkezésben nyugodt és kellemes. Rendszerint testben-lélekben kerekded és kissé esetlen. Csillapító hatást gyakorol másokra, mert a veszekedéshez mindig kettő kell. A házasságban, a munkahelyen megnyugtató hatást fejt ki, akármilyen háborgó legyen is a környezete.

Társaságban a flegmatikus nem olyan eleven, mint a szangvinikus, de nem is annyira tartózkodó és borongós, mint a melankolikus. Van benne valami szeretetreméltó és vidám, még akkor is, ha nem beszél sokat. Ellentétben az unalmas és prózai kolerikkal, ő kedélyes, kellemes és tréfálkozó. Sőt, tréfában ő az első. Az embereket és az adottságokat nyugodtabban, s ezért pontosabban szemléli, mint más, így jobban észreveszi azt, ami komikus. A szangvinikus is tréfálkozó. De rendszerint lelövi a poént, még mielőtt végigmondta volna a viccét. Nem nagy pszichológus. A melankolikus is remek viccmesélő, de ő sem igazán sikeres velük. Viccei rendszerint mesterkéltek, és az átlagos hallgatók számára csak nehezen érthetők.

A flegmatikus viccei szárazak. Nem kerít nekik hosszas bevezetést, hanem azonnal megragadja hallgatóit mind hanghordozásával, mind pedig józan és semmitmondó arcával. Csak ritkán nevet a saját viccein. Hallgatóit meglepi magával a helyzet komikumával. Anekdotáit ugyanolyan száraz és nyugodt modorban mondja el, ahogyan a mindennapi életben a munkáját is végzi. Ezzel ugyanazt a hatást éri el, mint az az előadó, akitől egy összejövetelel valami derűset és szórakoztatót várnak.

Nyugodt és megbízható.

Veszély esetén mindig megőrzi hidegvérét. A kolerikus magatartását veszély idején már ismerjük: azonnal cselekszik, ha bajba kerül, gyors, és a veszély elhárításában vakmerő.

Ezzel ellentétben a flegmatikus nem cselekszik azonnal. Nem, mert az ő ereje abban van, hogy még most, a veszély kellős közepén is nyugodtan szemléli a helyzetet, mérlegel és összehasonlít minden lehetőséget, hogy azután a legegyszerűbb és legbiztosabb utat válassza. A flegmatikus lélekjelenlétén és bátorságát veszély esetén ismerhetjük meg a legjobban.

Nyugalma a mindennapi életben is nagy előnyére szolgál. Időt szán arra, hogy elvégzendő feladatát alaposan átgondolja. A szangvinikus és a kolerikus itt nehézségekbe ütközik. Mindketten túlságosan hevesek – és a szangvinikus nagy összevisszaságot okozhat. A flegmatikus nyugodt marad, és mielőtt cselekedne, mindent gondosan felmér. Ezért amit cselekszik, azt jól végzi, és mindig megbízhatunk munkájában.

A barátság terén a flegmatikus nem olyan szívélyes és túláradó, mint a szangvinikus, ezzel ellentétben kitartó és hűséges. Nála soha nem adódik semmiféle meggondolatlanság, jóllehet – mint majd látni fogjuk – neki is vannak hibái.

Természete szerint nem olyan tevékeny, mint a kolerikus. Mégsem hiányzik belőle sem az energia, sem az eltökéltség, mint a melankolikusból. Képes arra, hogy határozatokat hozzon és azokat végre is hajtsa, de ezt nem teszi azonnal. Rendszerint a körülményeknek, vagy valaki másnak kell őt cselekvésre kényszerítenie. Ha azonban egyszer megmozdult, kiderül, hogy mennyire ügyes is tud lenni.

Gyakorlatias.

Gondolkodása nem hatol olyan mélyre, mint a melankolikusé, és nem is olyan éles, mint a kolerikusé, de nyugodtabban és nagyvonalúbban gondolkodik, mint a többiek. A melankolikusnak az érzelmei, a kolerikusnak pedig az akarata kötődik oly szorosan a gondolataihoz, hogy következtetések emiatt többé-kevésbé elfogultak. Mivel a flegmatikus természete hűvös és szenvtelen, gondolkozása a maga törvényei szerint szabadon működik. Más típusoknál kisebb mértékben van kitéve annak, hogy vágyai befolyásolják gondolkodását.

Ez a tulajdonsága különösen alkalmassá teszi a tudományos munkára. Természetesen nem tartozik a korszakalkotó tudósok köréhez. A társadalmi- és természettudományi területen a zseniális felfedezések általában a melankolikusok számára vannak fenntartva. Az ilyen sikerekhez ugyanis szükség van az intuíció és az elmélkedés készségének összekapcsolására.

Mégis a flegmatikusnak adatott az a képesség, hogy a melankolikus ragyogó ideáit a gyakorlatba átültesse. Józansága alkalmassá teszi arra, hogy türelmesen összeszedje a forrásadatokat, és arra is, hogy nyugodtabban analizálja a helyzetet, mint a kolerikus vagy a melankolikus.

Gyakorlatias értelme megkönnyíti számára az élethez való alkalmazkodást. Különösen alkalmas arra, hogy megállja a helyét, és vigye valamire az életben. Irtózik attól, hogy időt és energiát pocskékoljon, és attól, hogy másokhoz hasonlóan elhamarkodottságból hibákat kövessen el.

Azt állítottuk, hogy a flegmatikus nem különösebben aktív. Képességeit nem használja ki teljesen, mindenesetre nem annyira a saját érdekében, mint a kolerikus. Mégis, mások épp ezért többet nyernek az ő praktikus tudásából. A kolerikus ritkán mond vagy tesz valamit a köz érdekében – annál inkább a flegmatikus. Erre azonban fel kell kérni. Aki tanácsot vagy segítséget kér tőle, mindig nyitott fülekre talál.

Ezen a helyen szeretnék különösen rámutatni tanácsadói képességére. A szangvinikus is mindig kész a segítségre. Nem csak tanácsot ad, nála ez mindig bőségesen kéznél van, hanem követésre is ösztönzi az embereket. A melankolikus saját világában él, legnagyobb részét álomvilágban. Mivel nem képes arra, hogy magát mások helyzetébe képzelje így arra sem képes, hogy komoly tanácsot adjon nekik. A kolerikusnak meg rendszerint nincs ideje, és nem is érdekli olyasmiról, ami nem az ő saját terveit és kezdeményezéseit illeti. Ezért nem is kérnek tőle szívesen tanácsot.

A flegmatikusnak ezzel szemben nemcsak bőségesen van ideje, hanem a szükséges szellemi nyugalma is megvan ahhoz, hogy egy problémát minden oldalról megvizsgáljon.

Ezt olyan szenvtelenül és előítélet mentesen teszi, hogy képes az egészről világos képet alkotni. Ritkán követünk el hibát, ha az ő tanácsait követjük.

A flegmatikus temperamentum gyengéi

A flegmatikus lassú.

Semmi sem lepi meg, semmi sem indítja meg, semmi nem kelt benne csodálkozást, és nem is lelkesíti. Ő nyugodt megfigyelő marad. A mindennapokban ez a magatartás néha ingerlő. A flegmatikust nem ragadják el az érzések, legyen az öröm vagy gond, bosszúság vagy az élmények özöne. A túlfeszített helyzeteken nyugodtan – esetleg ironikus mosollyal – szemléli.

A nyugtalanságra feltűnően határozottan reagál. Ha belép egy szangvinikus melegszívűen és lelkesedve, a flegmatikus hideg lesz, mint a jég. Ha jön egy melankolikus, telve a világ nyomorúságai miatti panasszal, pesszimiztán, akkor a flegmatikus optimistább mint valaha, és elviselhetetlenül gúnyolódik. Ha megjelenik a kolerikus, színültig telve tervekkel és javaslatokkal, akkor a flegmatikusnak a legnagyobb élvezet, ha

lelkésedésére hideg vizet önthet. Kiegyensúlyozott gondolkodásával és éles elméjével könnyűszerrel rámutat a kolerikus ötleteinek gyengéire.

Ha a flegmatikus enged ennek a kevésbé kellemes vonásának, másokat kínzó, kellemetlen alakká válhat, aki csak annál jobban ingerli a többi, mert saját nyugalmát soha el nem veszíti. Rendkívül jól szórakozik, miközben mások dühöngve bosszankodnak.

Lusta.

A flegmatikus lustább mint a többiek. A szangvinikus és a kolerikus mindig tevékeny; a melankolikus nem annyira, de még mindig sokkal aktívabb, mint a flegmatikus. Ő legalább a saját gondolataival foglalkozik. Csak a flegmatikus az, aki minden erőfeszítést igyekszik elkerülni.

Természetadta adottságai ellenére senki sem gyepesedik be könnyebben, mint ő. A munkavégzésben kevesebb energia-befektetésre van szüksége, mint másoknak, mivel feladatait könnyebben megérti, jobban megtervezi és jobban kivitelezi.

Opportunista.

Ez a vonása arra vezethető vissza, hogy undorodik minden fáradozástól és kényelmetlenségtől. Jobban érdekli az, ami könnyen és fáradság nélkül megoldható, mint az, ami jó és igazságos. Ezért hajlamos munkája színvonalának lejjebb szállítására.

Mások iránt közönyös.

Sem nem kemény, sem nem brutális, mint a kolerikus, de hideg. Ha valaki segítséget kér tőle, és cselekvésre ösztönözhető, akkor barátságos és szeretetreméltó. Egyébként visszahúzódik, mert alaptermészetéhez tartozik az a vágy, hogy lehetőleg ne zavarja senki. Így biztosítja saját kényelmes életét, hogy ne kelljen törődni mások gondjaival és bajaival.

Főlényes.

A flegmatikus a leginkább hajlamos a gőgös közönyre, amelyet önteltségnek is nevezhetünk. Temperamentuma kiegyensúlyozott. Csupán érdektelen megfigyelője annak, ami körülötte történik. Nyugalmával és éleslátásával minél inkább észreveszi az emberek ostobaságát, hiúságát és önzését, annál inkább kialakul benne mások megvetése. Magatartása főlényessé válik. Pontosabban: tanulmányozza az embereket, de alig érdekli irántuk.

A négy temperamentum hibáit az emberekkel való érintkezés során a következőképpen lehetne jellemezni:

- * a szangvinikus örül az embereknek, de hamar elfelejti őket;
- * a melankolikus bosszankodik miattuk, de meghagyja őket a rossz úton;
- * a kolerikus felhasználja az embereket saját céljaira, de azután nem törődik többé velük;
- * a flegmatikus gőgös közönnyel tanulmányozza őket

Útmutatás lelkészeknek és lelkigondozóknak

A flegmatikust legjobban az öngazság veszélyezteti. Élete korrekt és kiegyensúlyozott menetű, különösebb hajlam nélkül a gonoszra. Egyszerűen ízlése tartja távol olyan bűnöktől, mint a fajtalanság, a garázdálkodás, az iszákosság és a brutalitás. Mivel képes kompromisszumokat kötni ideáljaival, véleménye szerint kevés oka van arra, hogy szemrehányásokat tegyen magának. Sőt, jelentősen az erkölcsi átlag fölött érzi magát.

Az egyház iránt általában nem közömbös, érdeklődése békés természetű. Konzervatív, egyszerűen azért, mert ez az álláspont igényli a legkisebb erőfeszítést. Bár az egyház iránti érdeklődése nem nagyon aktív, sem nem különösen szívélyes, mégis van benne valamennyi veleszületett tisztelet ilyen irányban. Ha az egyház nehézségek közé kerülne, cselekvően is segítséget nyújtana.

Nem könnyű vele a keresztyén hitről beszélni. Lelkiismeretének vádjai ellen jól védi és fedezi őt öngazsága. Ezen túlmenően nyugodtan, okosan és ügyesen védi ki az „igazság kardjának” csapásait, megvédve az erkölcsről

és istenfélelemről alkotott, egyedül értelmesnek tartott saját irányelveit.

A nehézségek és a gondok miatt nem szenved, mint mások, hanem elég könnyen megadja magát sorsának. Ezért nehézségek közepette nehezen éri el Isten hívása.

Fogékony a racionalizmus iránt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy belekeveredne egyházi véleménykülönbségekbe. Az ilyesmi nem egyezik lelki alkatával. Akár van egyházi vita, akár nincs, könnyen magáévá teszi az erkölcs és a hit racionalista felfogását.

Nem kifejezetten nehéz beszélgetésbe kezdeni vele Istenről. Békésnek és alkalmazkodónak mutatkozik, egyrészt, mert természeténél fogva jólelkű, másrészt, mert kerülni akar minden nézeteltérést.

Néha kényszerítve érzi magát, hogy vallásos dolgokról elmondja a véleményét, nevezetesen akkor, ha úgy találja, hogy az emberek magatartása a vallás területén egyáltalán nem korrekt. Azonban csak nehezen jön létre vele olyan beszélgetés, amely mélyebbre hatol, mint a vallásos kérdésekről folytatott vita vagy eszmecsere. Irtózik attól, hogy olyasmiről beszéljen, ami megérinthetné a lelkiismeretét. Ösztönösen érzi, hogy semmi sem fenyegeti jobban lelkének nyugalomát, mint az, ha szóhoz engedi jutni a lelkiismeretét. Ha kísérletet teszünk arra, hogy egy flegmatikussal a vallásról beszéljünk, tapasztalni fogjuk, milyen ügyesen vált beszédétmát, mihelyt attól tart, hogy lelkiismeretét felkavarhatják.

Mielőtt a flegmatikus lelki ébredésre jut, nagy nehézségeket kell legyőznie. Isten azonban tudja ezt, és képes úgy találkozni mindannyiunkkal, hogy legyőzöttként álljunk előtte.

A flegmatikus ébredése általában nyugodtabb lefolyású, mint más temperamentumoké. Itt is megmutatkozik kiegyensúlyozottsága. Ő nem fogja átélni az aggodalom és a lelki nyomorúság heves érzéseit, mint a szangvinikus. Oly sok kínzó töprengés sem fogja gyötörni, mint a melankolikust. Ébredése nem lesz oly drámai, mint a kolerikusé ellenkezőleg: csendben és észrevétlenül megy végbe. Senki sem válik oly készségesen „névtelen” keresztyénné, mint a flegmatikus, mert a lehető legkevesebb feltűnést akarja kelteni. Nyilvánvaló előtte, hogy a nyílt hitvallás nehézségekkel jár.

Ha azonban végül megnyerték őt Krisztusnak, és temperamentuma megtisztult, megnevelődött, komoly keresztyénné válik. Különösen hajlamos arra, hogy harmonikus keresztyén életet éljen, s noha sohasem lesz különösen vállalkozó kedvű, lapulni sem fog a munka elől.

Kiváló vezető lehet belőle. Ügyek intézésére senki sem alkalmasabb, mint ő. Nyugodt megfigyelő, izgalom nélküli szemléli az embereket és a helyzeteket. Képes egy ügyet a maga összefüggéseiben áttekinteni, megérti a dolgok háttérét is, és felismeri a kibontakozás lehetőségeit. Adottsága van arra, hogy a szangvinikustól eltérően láрма és feltűnés nélkül vegyen kézbe megromlott kapcsolatokat, és helyrehozza azokat. Sohasem válik sértővé, mint olykor a kolerikus. Különböző talentumait nyugodtan és okosan éppen ott veti be a munka érdekében, ahol azokra szükség van.

Ha cselekvésre kényszerül, tevékenysége mindenekelőtt abból fog állni, hogy másokat munkára toborozzon és úgy vezesse őket, hogy érezzék a közös munka egységét. Ilyen –vezetésre kiváló adottsága van. Békés, harmonikus lénye rendkívül alkalmassá teszi arra, hogy a legkülönbélebb emberekkel bánni tudjon. Ahol egy bomlasztó egyéniség minden keresztyén testvériséget szétugraszthatna, vidámsága és higgadtsága egyesítő és gyógyító hatású.

Végül, a flegmatikus éles és nyugodt szeme látja azt a célt is, amely a szangvinikus és a kolerikus számára túlságosan távoli messzeségben van. Ők ketten ugyanis meglehetősen „rövidlátóak”. Ezzel szemben a flegmatikus képes felismerni még azokat az eszközöket is, amelyeket a cél eléréséhez alkalmazni kell. A szívósság és a kitartás összhangban van némileg lomha természetével. Amíg a célt el nem éri, nem adja fel, hanem zavartalanul folytatja a munkát, még ha a barátok jajgatnak, az ellenfelek mosolyognak is – és látszólag semmi nem halad előre.

Akár vezetők, akár nem, a flegmatikus keresztyének az egyház számára nagyon értékesek. Lényüket világosság és nyugalom jellemzi. Bennük valóban a „józsanság szelleme” van (más fordításokban az önfegyelem szelleme), ahogy azt az apostol a 2Timóteus 1,7-ben írja. Sohasem veszíti el érzékét az igazi értékek iránt, és józan marad akkor is, ha mindenki más szellemileg megittasodott.

A flegmatikus és a melankolikus keresztyének együtt képezik az élő egyház szilárd magvát. Megkísérik tartani az egyensúlyt a másik két típushoz tartozó nyugtalan elemekkel a lelkiileg eleven, illetve száraz időszakokban.

A flegmatikus önfegyelme

A flegmatikusnak mindenekelőtt közönyössége ellen kell harcba indulnia. Ez a gyengéje, ugyanis arra csábítja, hogy ideáljaival kompromisszumokat kössön, és könnyen megelégedjék azzal, hogy önmagával szemben alacsony szintű követelményeket állítson. Ez a kísértése gyakran a hétköznapi keresztyén életben jelentkezik. Ha nem küzd ellene, akkor könnyen belesüllyed egy látszólag kifogástalan kiegyensúlyozottságba, amely mögött meghúzódnak saját bűnei: az önzés és a közöny. Más típusoknak nem sikerül oly könnyen a hívő keresztyénség látszatát kelteni még akkor is, amikor hiányzik a hit ereje és a keresztyén szellem. A lustasággal folytatott harc nem könnyű a flegmatikusnak, mert természeténél fogva megveti a vesződés minden formáját. Ezenkívül találékony szelleme gyorsan kitalál valamilyen mentséget tétlenségére. Valószínű, hogy mint keresztyén sem fog sokat változni, feltéve, ha nem kezdi el gyakorlatoztatni akaratát, hogy úrrá legyen passzivitásán.

A flegmatikusnak mindenki másnál jobban, szó szerint kell követnie Pál apostol példáját: „Magsanyargatom testemet és szolgálává teszem, hogy míg másoknak prédikálok, magam valami módon méltatlanná ne legyek.” (1Kor 9,27).

Neki magának kell eldöntenie, mi módon győzi le testi restségét. Naponta komolyan rá kellene szánnia magát olyan feladatok végzésére, melyek rest emberek számára különösen kellemetlenek. Az ilyen gyakorlat segít abban, hogy legyőzze természetes lustaságát és erősítse akaraterejét.

A flegmatikus például keljen fel minden reggel a szükségesnél valamivel korábban, és vegyen hideg fürdőt. Mindennap végezzen otthon olyan szolgálatokat, amelyeket a többiek nem várnak el tőle. Még ha ennél szigorúbb önfegyelmet nem is szab magára, rövid idő alatt úrrá lesz testi-lelki lustaságán.

Azok a keresztyének, akik átélik az ilyen gyakorlatozás hatását, soha többé nem szakítanak vele. Az apostolhoz hasonlóan továbbra is testük fegyelmzésére fognak törekedni. Érezni fogják, hogy testi-lelki életük egyre világítóbbá válik. A fegyelmzés sikerhez segítheti a flegmatikust más irányú gyengeségei ellen vívott harcában – amilyen például a fásultság, az érzelmi ridegség és az érdektelenség.

A szeretet természetéhez tartozik, hogy a legbiztosabban úgy növekszik, ha gyakoroljuk. Ha a flegmatikus valamilyen mindennapos szeretetszolgálatba kezd, szíve lassan megnyílik, és egyre jobban észreveszi mások szükségéit és igényeit. Növekedni fog öröme is, ha ezt gyakorolva tapasztalja, mennyire túljutott már azon, hogy a saját tétlen és zavartalan életében öröme teljék. Most már érzi mások boldoggá tételének elragadó örömét. Ennek azonban kemény harc az ára. Gyakran vereséget fog szenvedni, mert erős benne a hajlam a kényelmességre. De még a vereségek is segítségére lehetnek. Megszabadítják a fölényesség érzésétől, amely éppen neki okoz sok gondot.

Ő, aki mindent távolról szemlél, találkozott végre valakivel, aki hatalmasabb nála: találkozott Istennel, a tökéletessel, a szenttel. Istennel szemben senki sem állhat úgy, mint érdektelen szemlélő. Itt csak a menekülés és a megadás között lehet választani. A flegmatikus számára megmenekülés lesz, ha a szent Isten arcát szemléli. Isten szeme előtt megég az öngazság, a racionalizmus és az ideálokkal kötött kompromisszum.

A LELKI ALKAT JELENTŐSÉGE

Tévedés úgy vélekedni, hogy lelki alkatunkat a maga tiszta formájában meg kellene tartani, vagy ki kellene irtani. Sokkal inkább nevelésére, átalakítására és megszentelésére kell törekedni.

Azonban mint más hasonló törekvések esetében, a temperamentum megváltoztatására is nehéz hatásos eszközt találni. Egyes emberek tovább követik természetes hajlamaikat, mert hiábavaló dolognak tartják a küzdelmet velük született természetük ellen. Itt-ott még a Szentírást is igénybe veszik, hogy ezt az álláspontot igazolják: „elváltoztathatja-e bőrért a szerecsen, és a párdac az ő foltosságát?” (Jer 13,23). Aki azonban ehhez a véleményhez ragaszkodik, nem maradhat sokáig következetes. Még az ilyen ember is gyakran érzi a kényszert, hogy felvegye a harcot legrosszabb temperamentum kitörései ellen.

Mások ezzel ellentétes szélsőséget képviselnek, ha felismerik magukban a szerencsétlen és nemkívánatos vonásokat. Ők azok, akik gondtalanul követték temperamentumukat, és ezáltal olyan kellemetlen helyzeteket idéztek elő és olyan mély megaláztatásokat éltek át, hogy elhatározták, kiirtják személyiségüknek ezeket a vonásait.

Erre más szempont is indítékul szolgálhat. Talán ismer valakit, aki temperamentumának átalakításával elragadó, vonzó személyiséggé lett. Az illető csodálni kezdi ezt a barátját, és példaképpé választja. Tudatosan vagy öntudatlanul utánozni kezdi. Ha erős az akarata, ezzel jó és szilárd jellemet alakíthat ki.

Bizonyára sok ember él közöttünk, akinek ilyen törekvései és tapasztalatai vannak, és nincs szándékomban, hogy tagadjam ennek a jellemfejlődésnek az értékét akár az egyén, akár a családja vagy a környezete szempontjából.

Szeretném azonban felhívni a figyelmet egy félreértésre, amelyről ilyen emberek szenvedhetnek. Az eredmény néha csak annyi, hogy eltorzul jellemük, és végül valóban temperamentum nélküli emberek lesznek; úgy javították ki jellemüket, hogy megszüntették saját jellegüket. Lehet, hogy az új jellem jó minőségű, de nem a sajátjuk. Azt nevetéssel elnyomták, még akkor is, ha átadták az Úrnak saját magukkal együtt. Az új jellem csak valaki másnak az utánzásából jött létre. Ez a magyarázata annak, hogy személyiségükön valami természetellenes merevség érezhető, nem látjuk felszabadulni és boldognak őket. Megnyirbált szárnyú madárra, vagy túl rövid pórázon tartott gyermekekre emlékeztetnek, akik idegenek között alig képesek arra, hogy természetesen beszéljenek és mozogjanak.

Azok az emberek, akik temperamentumukat ennyire elfojtották, állandó kényszer alatt élnek. Félnék megmutatni valódi természetüket, és nem csak eredetiségüket, hanem melegszívűségüket is elveszítik. Másokkal való érintkezésük formálissá, merevvé válik.

Ez nem jó. Aki szangvinikus, az maradjon mindig szangvinikus. Nem szabad magát arra kényszeríteni, hogy a melankolikust vagy a flegmatikust utánozza. Ne féljen attól, hogy kimutassa kedélyét, még akkor se, ha szűklátókörű emberekkel találkozik, akik nem értik meg. Beszéljen és cselekedjen nyíltan még akkor is, ha egy kifejezetten melankolikus emberrel áll szemben, akit az ő optimizmusa megbotráncolhat.

Akár beszédben, akár tettben, játék, munka vagy pihenés közben kövessük szabadon temperamentumunkat. Csak azoknak a hajlamoknak a megváltoztatására törekedjünk, amelyek az Istennel való életünk útjában állnak, és embertársaink vagy saját magunknak ártalmára vannak.

Temperamentumunk nevelése és gyakorlatoztatása során soha nem szabad megfélemlenünk arról, hogy senkinek sincs szintiszta temperamentuma. Minden embernél számtalan variációja lehetséges a temperamentumok összjátékának. Mindenesetre valamelyik uralkodik közöttük

Tegyük fel, hogy egy melankolikus némi kolerikus jelleget örökölt. Ha természetes hajlamát követi, a melankólia kerül túlsúlyba. Ha azonban akaratával és értelmével elnyomja ennek a temperamentumnak a kellemetlen megnyilvánulásait, akkor jobban érvényesülhet természetének másik része, a kolerikus. Ezzel megzabolázza melankóliáját anélkül, hogy természetességét elveszítené.

A fegyelmezés egészséges eszköze tehát az, ha temperamentumainkat összehangoljuk egymással. Ebben az esetben együtt fejtik ki hatásukat, és az eredmény: jól kiegyensúlyozott természet.

Az élet bonyolult. A különböző temperamentumok, egymáshoz való viszonyában is vannak veszélyek és nehézségek. Félreértjük egymást, félremagyarázzuk embertársaink viselkedését, szavait és tetteit, mert a saját álláspontunkból ítéljük meg, és nem az övéből. Nem látjuk világosan azokat az indítékokat, amelyek arra késztették, hogy így vagy úgy cselekedjék. Közben a félreértések legfőbb oka a temperamentumok különbözősége.

Ha a melankolikus más temperamentumú embereket a saját álláspontjából ítél meg, esetleg olyan motívumokat tulajdonít nekik, amilyenek a valóságban nincsenek meg. A szangvinikust jellemző ingadozásokat és hirtelen magatartásváltozásait jellemhibának fogja fel. Azt mondja magában: Ha így jártam volna el, jellemtelennek nevezném magam.

A szangvinikus a melankolikust makacsnak és mogorvának tartja. Úgy véli: „ha én ilyen sokáig hallgatnék, az azt

jelentené, hogy megsértettek”.

Csak akkor ítélnék meg igazságosan egy embert, ha megismertük és megértettük temperamentumát. Akkor nem lesz olyan szigorú a róla alkotott véleményünk, és könnyebb lesz vele érintkeznünk.

Természetesen nem arra gondolok, hogy valamilyen valóban gonosz dolgot figyelmen kívül hagyjunk vagy mentegessünk. A temperamentumok ismerete azonban segítségünkre lesz abban, hogy különbséget tegyünk: vajon gonosz szándékkal, vagy egyszerűen egy lelki alkattal állunk szemben, amely más, mint a mienk?

Az ilyen ismeret abban is a segítségünkre lehet, hogy testvéri szívvel meg tudjuk ítélni azt, ami valóban gonosz a másokban, mert belátjuk, hogy ő olyan kísértéseknek van kitéve, amelyek minket csak kevésbé gyötörnek. A flegmatikus felfedezi, hogy a szangvinikus és a kolerikus csak azért veszíti el a nyugalmát, mert alkata követeli így – ez olyan valami, ami vele nem eshetik meg. Ezzel szemben a szangvinikus és a kolerikus felismeri, hogy a melankolikus hamar válik gyanakvóvá és makacssá, mert ilyen az alkata – ez meg velük nem eshetik meg.

A temperamentum személyiségünk része marad a bölcsőtől a koporsóig. Biztos, hogy változik minden életszakaszban – gyermekkorban, ifjúkorban, felnőttkorban és öregkorban – mégsem tűnik el soha teljesen. A velünk született temperamentum a más temperamentumokkal való keveredésben is mindig érvényesülni fog. Egész életünkben egyéniségünknek része marad.

Miért is vannak hát különböző temperamentumaink? A temperamentum teszi sajátossá személyiségünket, és megkülönböztet minden más embertől. Ez az individuális, személyhez kötött különbség, Isten tervének meghatározott része. Ez teszi életünket minden vonatkozásában sokrétűvé és gazdaggá: a házasságban, a családban, a barátságban, a társadalomban és a keresztyének körében. Az emberi élet szebb és teljesebb azáltal, hogy a különböző temperamentumok kiegészítik egymást, és hatással vannak egymásra. Még a világtörténelemben is megvan a helyük, mindegyik hozzájárul a maga részével az egészhez. Elméletileg a temperamentumok szerepét az ókortól napjainkig így láthatjuk:

A melankolikus az az elmélyült, zseniális tanító, aki mint író vagy filozófus képes arra, hogy nagy gondolatokat megfogalmazzon és előadjon. Hiányzik azonban az akaratereje ahhoz, hogy gondolatait átültesse a gyakorlatba.

A szangvinikus a pillanatnyilag lelkesen felkapott eszméket terjeszti szóban és írásban. Mint ragyogó hírverő népszerűvé teszi ezeket az emberek között, de ő sem képes arra, hogy valóra váltsa eszméit.

A kolerikus azonban beveti energiáját és praktikus gondolkodását, hogy a gondolatot tetté alakítsa. Ha a siker csupán az akaraterejétől függne, minden terv megvalósulhatna. De az ő szelleme túlságosan behatárolt, célkitűzései nagyon szűk keretek között mozognak, és túlságosan összefüggnek a saját törekvéseivel, ezért ha nagy problémákhoz nyúl, azok túlnőnek rajta.

A flegmatikus az, aki tiszta, átható intellektusával, kiegyensúlyozott érzélemvilágával és hajthatatlan kitartásával a vállalkozást szerencsés befejezéshez juttatja.

Különös, hogy a gondolkodó és kevésbé gyakorlatias melankolikus gondolja ki a nagy műveket, és a nyugodt, rest flegmatikus oldja meg a nehézségeket –, ha már a többiek mindent feladtak. Nyilvánvalóan ez az oka annak, hogy a legnagyobb államférfiak és vezérek flegmatikusok voltak, azonban a nagy filozófusok, írók és művészek nagy része a melankolikusok közül került ki.

Minden Isten dicsőségére teremtett. A temperamentumok is. Gazdagítják és színesítik az életet, amelyből egyszer – ha minden beteljesedett – felépül Krisztus Teste. Ahogyan az égen a csillagok tündökölnék, ahogy a reggeli napsütésben a harmatcsepp a szivárvány minden színét tükrözi, ahogyan a madarak sokhangú énekükkel betöltik erdőnket, s a virágok színük és alakjuk sokféleségében pompáznak – úgy a személyes emberi élet, mint a legmagasabb rendű életforma minden elképzelhető módon és formában, színben és hangzásban betölti a földet.

Most még mindent beárnyékol a bűn. A legtöbb ember csak a karikatúráját nyújtja eszményi képének. Isten azonban megváltó erejével áthatol a generációkon. Amit a bűn a testünkben és lelkünkben elrontott vagy lerombolt, azt az üdvösség fogja tökéletességre juttatni – feltéve, ha megengedjük, hogy belépjen életünkbe.

Ekkor fog megtisztulni temperamentumunk is. Az új földön és az új ég alatt a megmentettek a Teremtő dicsőségét fogják visszatükrözni. Nem pontos másolatai lesznek egymásnak, hanem Isten gazdag teremtésének végtelen változatosságú sokaságaként dicsőítik Őt az örökkévalóságon át.

Akkor válik tökéletessé az isteni mestermű: minden idők megváltottainak kórusa tökéletes harmóniában egyesül az Úr dicsőségének magasztalására.